

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 7 • 95

Staden Gothas myntkabinett

**Homonoia – fred och samförstånd på
grekiska mynt**

Kopparstickaren Jacob Gillberg

Sveriges vackraste assignation

SNFs litteraturauktion

Pris 15 kr

Tallriksunderlägg med numismatiska motiv

Kungl Myntkabinetten planerar en museibutik i de nya lokalerna vid Slottsbacken. Redan nu kan vi erbjuda exklusiva tallriksunderlägg med fyra numismatiska motiv i färg hämtade ur vår rika bild- och fotosamling. Nr 3 visades på omslaget av SNT 8•94, nr 4 på SNT 6•94. De föreställer:

1. Pengar räknas och belopp noteras. Miniatur ur *Livre des Merveilles*, ca 1410. Pärigrå ram.
2. En adelsman lånar pengar. Miniatur ur ett franskt manuskript. 1400-tal. Pärigrå ram.
3. Interiör från myntverket i Wien: myntprägling. Kolorerad gravyr av Moritz Ledeli (1856-1920). Ockraröd ram.
4. Interiör från myntverket i Wien: viktjustering. Kolorerad gravyr av Moritz Ledeli (1856-1920). Ockraröd ram.

1.

2.

3.

4.

Tallriksunderläggen är hårda med filtklädd undersida och har måtten 30 x 40 cm. Introduktionspris 60 kr/st. För mera information ring Maria Palmqvist, tel 08-783 94 29.

Ni kan redan nu fylla i talongen nedan med angivande av *antal* tallriksunderlägg och vid val av *motiv* använder Ni *siffrorna vid resp bild*. Leverans jämte faktura sker så snart vi har Er beställning. Portokostnad tillkommer. Beställningen skickas till. *Kungl Myntkabinetten, Box 5405, 114 84 Stockholm.*

Jag beställer . . . st tallriksunderlägg av motiv nr . . . Namn: . . . . .
 ” . . . st tallriksunderlägg av motiv nr . . . Adress: . . . . .
 ” . . . st tallriksunderlägg av motiv nr . . . Postadress: . . . . .
 ” . . . st tallriksunderlägg av motiv nr . . . Tel.: . . . . .

Kastpenningar till salu

1620	1/8 Rdr. krön.	Sm 90	1+/01	9.000:-
1620	1/8 Rdr. krön.	Sm 90	1+	6.000:-
1751	Fredrik I	Sm 182	01	6.000:-
1751	Ad. Fredrik	Sm 120	1+	1.700:-
1800	G. IV Ad.	Sm 45	01/0	1.750:-
1809	Karl XIII	Sm 31	01/0	1.750:-
1818	"Kuddar"	Sm 34b	01/0	1.500:-
1859	Oskar I	Sm 143	01/0	1.200:-
1873	Oskar II	Sm 232	01/0	1.200:-
1873	Oskar II	Sm 232	01	650:-

Silvermedaljer till salu

1632	Gustav Ad.	Hild.178	(1+/01)	1.250:-
1675	Karl XI krön.	Hild.44a	1+	1.500:-
1679	Karl XI	Hild.79	1/1+	650:-
1714	Karl XII	Hild.171	1+	950:-
1735	Konstnärsk.	Hild.51	01	650:-
1767	Ad.Fredrik	Hild.44	1+	950:-
1835	Akad.Fria K	Hild.8	01	600:-

Vi utger lagerlistor

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. STORGATAN 20
611 34 NYKÖPING
TEL. 0155-28 63 25 FAX. 0155-28 63 25

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Kjell Holmberg,
tel 018-38 23 47 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 x 214 mm)	1.800:-
2:a omslagssidan	2.200:-
4:e omslagssidan	2.500:-
1/2 sida (151 x 105 mm)	1.000:-
1/4 sida (72 x 105 mm)	500:-
1/6 sida (47 x 105 mm)	350:-
1/12 sida (47 x 50 mm)	175:-

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Kjell Holmberg efter överenskommelse.

Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-783 94 00
Fax 08-663 97 35

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lanny

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Kjell Holmberg
Tel 018-38 23 47
(kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 125 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint
Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

SNF:s program hösten 1995

Föreningslokalerna är öppna för medlemmar – gärna med sällskap – en torsdagkväll i månaden. Dörrarna öppnas kl 18.30.

9 november Öppet hus. Tema: Polletter. Ta med egna föremål att fråga och berätta om.

21 november SNF:s litteraturauktion. Se midsidorna i detta nr.

12 december Julfest med kaffe, lotterier, frågesport m m.

Om ej annat anges hålls mötena kl 18.30 på Banérgatan 17 nb. Tag buss nr 44 eller 54 eller T-bana till Karlaplan.

"FN-myntet"

Observera att detta mynt *inte* distribueras av föreningen, eftersom det ingår i ordinarie myntset.

Uteslutning från SNF

I en bilaga till novembernumret 1994 av SNT varnade SNF:s styrelse för kopior av en medalj från år 1634 av Sebastian Dattler till minne av Gustav II Adolfs begravning. Kopiorna saluförs genom reklamerbjudanden från Ingemar Wallin Mynttrapport AB. Wallin är medlem av föreningen och motverkar föreningens syften genom sitt agerande. Styrelsen har därför beslutat att utesluta Wallin från Svenska Numismatiska Föreningen i enlighet med de regler som finns angivna i föreningens stadgar.

Göran Wahlquist

SNF:s kansli

Besökstid 10.30-13.00 onsdag och torsdag.

Stängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 7 • 95

Sid

Staden Gothas myntkabinett	168
Finns polletter av sten?	171
Homonoia – fred och samförstånd på grekiska mynt	172
Albrekt den vanartige	173
Ett sällsynt Anund Jakob-mynt	173
Kopparstickaren Jacob Gillberg och Gustav III:s medaljhistoria	174
Fattiga i Röda rummet	177
"Pionjärmedaljen" 1948	178
Sedlar från den svensk-amerikanska kolonin Bishop Hill	178
Kassaskåpsreklam från 1879	180
En kyrkas myntsamling	180
Sveriges vackraste assignation	181
Kopparhaltig 1 öre 1668	182
På jakt efter ett mynt	182
Debatt	183
Vad händer med Svenssonsamlingarna?	184
Recensioner	185
Kongress	186
Myntnytt	186
Frågespalten	186
Pick: World Paper Money	187
Auktioner & Mässor	187

Omslag

Silvermynt präglat för Anund Jakob (1021/22-1050) av myntmästaren Thormoth i Sigtuna. Omskrift +ANVND REX S och +DORMOD ON SIH. Vikt 1,39 g. KMK 102 370-2. Foto Gabriel Hildebrand, RIK. Se artikel s 173.

Barockslottet Friedenstein i Gotha. Foto efter vykort.

Staden Gothas myntkabinett

Av Jan Andersson, Hans Menzinsky och Sonny Serrestam

Våren 1994 besökte författarna den tyska staden Gotha, belägen i delstaten Thüringen. Staden har ca 60.000 invånare och är en viktig musei- och biblioteksstad med en mängd byggnadsvårdsminnen. Resans mål var barockslottet Friedenstein och den svenska avdelningen av dess myntsamling. Tid var avtalad med de för myntkabinettet ansvariga – fru Jutta Wallenstein och fru Gisela Glock, som mycket välvilligt ställde sina tjänster till vårt förfogande. Visningen av mynten och medaljerna blev en höjdpunkt som bjöd på flera överraskningar, vilket redovisas nedan.

Historik

Myntsamlingen på slottet Friedenstein är över 350 år gammal och kan i sitt ursprung härledas till gammalt

familjeäggande. Hertig Ernst I (1601-1675) tog år 1640 med en liten utsökt samling på över 500 mynt och medaljer till Gotha, som var residensstad i det nybildade hertigdömet Sachsen-Gotha. Samlingen blev en del av konstkammaren i det nyuppförda residensslottet Friedenstein. År 1706 inköptes mynt- och medaljgravören Christian Wermuths värdefulla talersamling, som uppgick till ett tusental mynt. Dessa igenkännes på Wermuths ägarmärke – ett diskret inslaget "W".

Årtalet 1712 gäller som det egentliga grundandet av Gothas myntkabinett. Detta år köpte hertig Friedrich II den då vida berömda myntsamlingen tillhörig greve Anton Günther II (1666-1716) från Schwarzburg-Arnstadt, som omfattade följande ungefärliga antal mynt och medaljer:

2381 guldmynt, varav 919 antika, 1000 grekiska och 7000 romerska mynt av silver och brons, 2000 tyska och europeiska talrar, 600 brakteater och 4500 medaljer från skilda länder. Priset för denna utsökta kollektion var 100.000 taler, vilket får anses som förmånligt även vid denna tid. Med detta köp blev samlingen en av de förnämsta i hela Tyskland. Samlingen flyttades nu från konstkammaren för att sammanföras med hertigens bibliotek, där man lättare kunde vetenskapligt bearbeta beståndet. En numismatisk milstolpe är den 1730 i Amsterdam praktfullt tryckta *Gotha Numaria*, som är den första publicerade katalogen över Gothas antika mynt.

Samlingens fortsatta utveckling
Vid mitten av 1800-talet hade sam-

lingen vuxit till över 80.000 föremål. År 1893 anställdes en yrkeskunnig numismatiker vid namn Behrendt Pick, dessförinnan från 1712 var det företrädesvis bibliotekarier som förestått myntkabinettet. Under Picks 43-åriga föreståndartid växte samlingarna till över 150.000 numismatiska föremål; här ingick även talrika myntfynd från Thüringen. Från 1935-1945 förestod den kände numismatikern Walter Hävernick Gotha-samlingen. Han har publicerat överlägsna verk och studier om det medeltida tyska myntväsendet och därmed tillfört kunskap om den thüringska mynthistorien.

I slutet av andra världskriget kunde Hävernick inte längre påverka Gotha-samlingens öde, då han i mitten av 1945 kallades till sin hemstad Hamburg. Den hertigligen familjen utverkade under denna tid en förflyttning av de värdefullaste föremålen till Coburg, trots att samlingen sedan 1928 var bunden till staden Gotha genom en stiftelse. De flesta guldmynten samt den grekiska grundsamlingen, liksom en stor del av renässansmedaljongerna, berördes av denna förflyttning. Endast de grekiska mynten behölls som en sluten samling och finns idag i den statliga myntsamlingen i München. De övriga mynten och medaljerna betraktades tydligen som privatägda och har under de följande åren efter hand skingrats. Flera säkra Gotha-mynt har gång efter annan dykt upp på de internationella auktionsscenerna. Efter krigsslutet 1945 "evakuerades" det kvarvarande beståndet, över 90.000 mynt och medaljer, som tillsammans med det numismatiska biblioteket fördes till Sovjetunionen. Myntkabinettet upphörde således att existera.

Myntkabinettets återuppgnads

År 1959 återfördes de 90.000 föremålen väl förpackade till Gotha. Med samlingen kom också det numismatiska biblioteket. Nu fick man en överblick över det kaos som skapades i myntkabinettet 1945, bl a saknades proveniensbestämningar på flera mynt. Myntkabinettet anslöts nu som en avdelning till slottsmuseet, medan den numismatiska litteraturen kom att tillhöra forskningsbiblioteket på slottet Friedenstein. Detta försvårade genomgången av det tredje största myntkabinettet i dåvarande DDR. Åren efter 1959 har samlingen grovsorterats och delvis katalogiserats, ett arbete som fortfarande pågår.

Gustav Vasa. Daler 1534. Foto liksom följande H. Menzinsky

Gustav Vasa. Daler 1534.

Gustav Vasa. Daler 1537.

Gustav Vasa. 1/4 daler 1550.

Johan III. 2 daler 1576.

Gustav II Adolf. Nyköpingsöre 1627. Årtalet MDCXXV2.

Kristina. 2 riksdaler 1644.

Pommern. Karl XI. Taler 1689.

Den svenska avdelningen

Bland de svenska föremålen intar silvermynten en särställning med flera rariteter. Som nämnts tidigare försvann de flesta guldmynten 1945. Bland kopparmynten stod endast en raritet att finna och genomsnittskvaliteten var ej så hög för denna metall 1600- och 1700-talsmynt. Från Gustav Vasa och framåt skall här några rariteter och kvalitetsmynt nämnas, där de flesta kommer från Anton Günthers samling:

Gustav Vasa. Daler 1534. App. 480. SM 99. Helbild och årtal på fränsidan.

Daler 1534. App. 482. SM 101. Bröstdbild, krona och svärd.

Daler 1537. App. 534. SM 104. Midjebild, krona och spira. Från Günthers samling 1712. Detta mynt var okänt i Sverige till 1872, då dikteren och samlaren greve Carl Snoilsky för ett högt pris inköpte ett exemplar från Tyskland, som han sedan avstod till Kungl. Myntkabinetet. Det har betraktats som unikt. Numismatiker har vid olika tidpunkter besökt eller varit verksamma vid myntkabinetet i Gotha för att studera olika intresseområden, men ej rapporterat eller lagt märke till denna stora sällsynthet.

1/4 daler 1550. App. 703. SM 174. Appelgren kände 2 ex., i Kungl. Myntkabinetet och i Riksbanken.

Johan III. 2 daler 1576. 56,99 g. Lev. 72. SM jmf. 3 b. Präglad med samma stämpling som 2 rosenobler.

Sigismund. Daler 1594. SM 1.

Daler 1595. SM 2.

Hertig Karl. 2 mark 1587. SM 6. Praktexemplar.

Daler 1593. SM 10.

Daler 1597. SM 14.

Karl IX. 4 mark 1604. SM 34 G. Med felaktig vapenbild.

Hertig Johan. Riksdaler 1617. SM 5.

Gustav II Adolf. 10 mark guldklipping 1626. SM 8.

2 riksdaler 1617. SM 20.

Öre 1627. Nyköping. SM 149 b. Arabisk 2:a i årtalet.

Kristina. 2 riksdaler 1644. SM 3.

Karl X Gustav. Riksdaler 1654. SM 14 a. Praktexemplar.

Karl XI. Riksdaler 1676. SM 52 a.

Besittningsmynt

Würzburg. Axel Oxenstierna. Taler u. å. (1633). SB 15.

Reval. Kristina. Taler 1652. SB 64 a.

Riga. Karl X Gustav. Taler 1660. SB

92. Praktexemplar.

Pommern. Karl XI. Taler 1689. SB 86. Betecknad som unik i Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

Wismar. Karl XII. 16 Schilling 1715. SB 68. Gjuten kanonmetallplåt.
8 Schilling 1715. SB 69.

Till detta kan läggas en magnifik samling silvermedaljer, främst från 1600- och 1700-talen, liksom ett litet antal plåtmynt.

Myntkabinettets utseende idag

25.000 antika mynt, varav drygt 16.000 romerska.

15.000 tyska och europeiska präglingar från 800 - 1400-talen, med tyngdpunkt på thüringska brakteater.

20.000 tyska mynt från 1500 - 1900-talen.

10.000 utländska präglingar från 1500 - 1900-talen.

20.000 medaljer, märken, spelmarker och polletter från 1500 - 1900-talen.

15.000 sedlar.

300 präglingsstampar.

Ett stort tack till Gudrun Lodin för litteraturoversättningar från tyska språket och Bengt Hemmingsson för värdefulla meddelanden.

Litteratur i urval angående myntkabinettet i Gotha

Henrich, H och Steguweit, W., *Äldre talrar i Gothas myntkabinett*. Staden Gothas museer 1980.

Henrich, H och Steguweit, W., *Danska och norska guldmynt, dalrar och kronor i Gotha slottsmuseums myntkabinett*. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, nr 5, 1981 sid 82-89. Köpenhamn 1981.

Liebe, C. S., *Gotha Numaria*. Amsterdam 1730.

Lücke, R. G., *Berättelse om myntkabinettet i Gotha, distriktsmyntutställning, kulturförbundet i DDR*. Erfurt 1973.

Steguweit, W. och Werneburg, U., *De romerska mynten i Gothas myntkabinett, staden Gothas museer* 1980.

Övrig litteratur

Appelgren, T. G., *Gustav Vasas mynt*. Stockholm 1933.

Klemming, G. E., *Ur en antecknares samlingar del 7*; sid 252 angående daler 1537. Stockholm 1872.

Levin, A., *Beskrifning af Johan III:s mynt*. *Numismatiska Meddelanden XI*. Stockholm 1887.

Ahlström, Almer, Hemmingsson., *Sveriges mynt 1521-1977*. Stockholm 1976.

Ahlström, Almer, Jonsson., *Sveriges besittningsmynt*. Stockholm 1980.

Finns polletter av sten?

År 1992 utfördes en arkeologisk undersökning inom kvarteret Tullen 2, vid Skeppsbron i Härnösand, med anledning av en planerad nybyggnation.

Sedan Härnösand fått stapelrättigheter 1765 uppfördes lämpliga byggnader för stora sjötullens personal på en fastighet vid Sjögatan. Detta är upphovet till kvarternsnamnet Tullen.

Totalt undersöktes 600 kvadratmeter. Rester efter källare och husgrunder framkom i ett kulturlager av varierande tjocklek (0,3-0,6 m). Dessutom påträffades rester av ett timrat hus.

Fyndmaterialet omfattar rödgods, glas, olika metallföremål, organiskt material, en blyplomb samt inte mindre än 41 mynt:

Sverige: Erik XIV, 16 öre klipping 1565; Johan III, 1/2 öre 1577, 1581, 1 fyrk (1576-92); Sigismund, 1 fyrk (1593-98); K IX, 1 öre 1609; hertig Johan, 1 öre (1617); Gustav II Adolf, 1/2 öre 1615, 1 öre (1627-31); Kristina, 1 öre 1638, 1639, 1640, 1/4 öre 1635, 1636 (2 ex), 1642, 1645, (1633-44) (10 ex); Karl X Gustav, 1/4 öre 1657; K XI, 1 öre sm 1677, 1/6 öre sm 1666 (2 ex), 1668, 1671; Ulrika Eleonora, 1 öre km 1719, Fredrik I, 1 öre 1736, 1 öre km 1725, 2 öre sm 1761; Adolf Fredrik, 1 öre sm 1758; ej bestämbar mynt (1 ex).

Frankrike: Karl IX (1560-74), douzain 1574, billon.

Dessutom framkom tio bearbetade skifferplattor. Skifferplattorna varierar något i storlek - 97 x 95 mm till 29 x 28 mm - med en tjocklek på mellan 3 mm till 11-13 mm. Formen är alltså närmast rund.

De avbildade skifferplattorna beskrivs enligt följande:

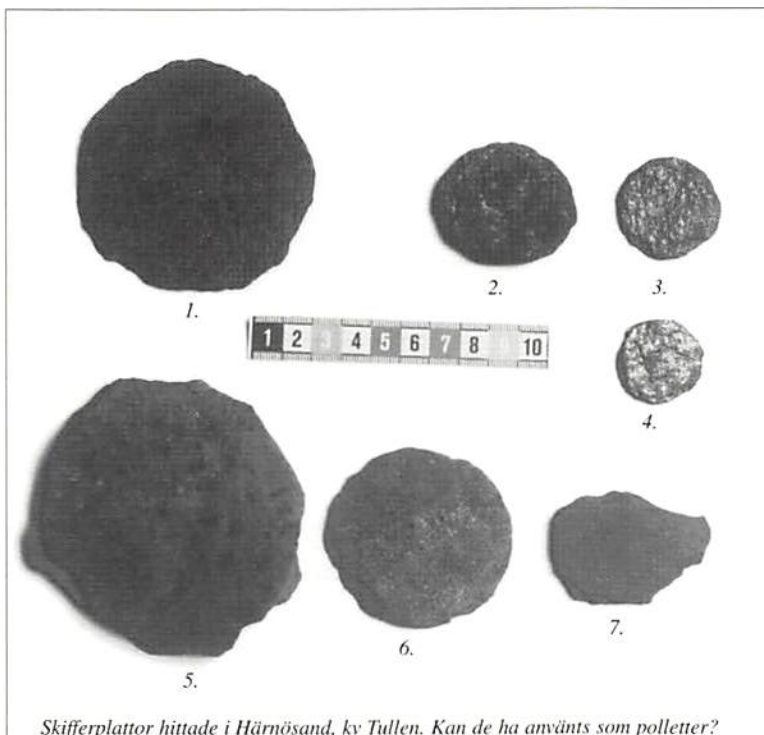
1. diam. 80 mm, tj 3-4 mm
2. 50 x 43 mm, tj 6-8 mm
3. 35 x 33 mm, tj 3 mm
4. 29 x 28 mm, tj 3-4 mm
5. 97 x 95 mm, tj 11-13 mm, skiffrig sandsten
6. 68 x 60 mm, tj 3 mm
7. 53 x 39 mm, tj 3-4 mm

Skifferplattorna har inga klart synliga markeringar.

Skiffer är en tunnskivad bergart med varierande färg, hårdhetsgrad och klyvbarhet. Den delar sig lätt i skivor och är formbar.

Frågan är nu vilken funktion dessa bearbetade skifferplattor har haft. Kan de ha fungerat som någon sorts polletter?

Magnus Holmqvist
Länsmuseet Västernorrland,
Härnösand

Skifferplattor hittade i Härnösand, kv Tullen. Kan de ha använts som polletter?

Homonoia – fred och samförstånd på grekiska mynt

Av Ursula Kampmann

Det mynt vi skall behandla den här gången, hör till en grupp som brukar kallas Homonoiamynt. Homonoia är grekiska och betyder endräkt och mynten präglades för att visa dem som betalade med dessa mynt, att en stad – fredligt – hade ingått en överenskommelse med en annan stad. Dessa överenskommelser visar, att städerna var politiskt självständiga och hade rätt att självständigt förhandla med andra städer och ingå juridiskt bindande fördrag. Invånarna var stolta över detta och därför lät de slå dessa mynt.

För vart och ett av dessa homonoiamynt måste vi försöka finna den konkreta anledningen till att just det myntet slogs. När det gäller fördraget mellan Pergamon och Efesos har vi utmärkta källor som berättar för oss, att konflikten mellan städerna gällde vilken av dem som skulle gälla för den förnämsta i provinsen Asia. Det fanns tre betydande städer i denna provins, som reste anspråk på att få status som den främsta.

Denna status som nummer ett medförde i första hand ett försteg i procedurfrågor. Så fick t ex den stad, som av alla erkändes som den främsta, gå först i den procession som inledde det stora provinsmötet. Ordningföljden i processionen bestämdes av varje stads – subjektivt fastställda – rang.

För att ge en föreställning om de svårigheter som hängde samman med att fastställa rangordningen, kan man jämföra med ett exempel från modern tid: Nästa år äger de olympiska sommarspelen rum i Atlanta. De kommer som brukligt att inledas med att de deltagande nationerna tågar in i alfabetisk ordning, och ordningföljden är fastlagd utan diskussion. Men man skulle kunna föreställa sig, att nationerna tågade in efter sitt anseende. Man skulle då behöva ta hänsyn till inte bara deras politiska ställning, utan också deras historiska och ekonomiska status och deras moraliska och kulturella kvalifikationer. Vem skulle i så fall gå först? USA, som otvivelaktigt är politiskt ledande, men som historiskt – för att inte säga kulturellt – sett absolut är av mindre betydelse? Ryssland, uppfyllt av sin stora historia men ekonomiskt sett en ruin?

Homonoiaprägling för Efesos. Gallienus 253-268. Bronsmedaljong. 36,36 g, ø 39,5 mm.

Åts.: AVT K Π AIKI ΓΑΑΛΙΗΝΟC. Kejsar Gallienus lagerkransade byst vänd åt höger med rustning och mantel.

Fråns.: ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΦΕCΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ ΕΠΙ CΕΞ ΚΑ CΕΙΑΙΑΝΟV. Till vänster står Asklepios från Pergamon stödd på en ormstav, till höger står Artemis från Efesos. Hon har på huvudet en hög polos, från vilken det hänger s k taenier; hon håller armarna rakt ut och stödda på stavar och har en fotsid snäv kjol med ett rutemönster med en punkt i varje ruta.

Eller Tyskland, ett land av framstående diktare och tänkare och med ekonomisk tyngd, men genom andra världskriget moraliskt desavouerat för överskådlig framtid? De olympiska spelen skulle aldrig mer kunna äga rum om ordningsföljden vid marschen skulle behöva fastläggas för varje gång med hänsyn till ländernas prestige.

Just så var det i Mindre Asien. Pergamon, Efesos och Smyrna var likvärdiga. Därför avgjorde en av de romerska kejsarna vid mitten av 100-talet e. Kr. att från och med nu skulle helt enkelt alla tre städerna inta första platsen i provinsen Asia. Därmed hade man visserligen inledningsvis skapat fred, men lösningen sprack på det praktiska genomförandet. Vi vet t ex från homonoiamynt under Commodus (181-192), att Pergamon och Efesos än en gång måste sluta en fred som denna gång gick ut på att de bägge städernas gudastatyer (föreställande stadsguden) samtidigt skulle föras in genom stadporten i spetsen för processionen.

Detta beslut om rangordningen gällde inte för all framtid. Varje gång någon av städerna erhöll ett nytt privilegium av kejsaren ansåg den sig

vara berättigad att på nytt ta upp frågan om rangordningen och inleda en ny dispyt. Så var det också med denna utgåva av homonoiamynt: Kejsar Gallienus medregent, hans fader Valerianus, hade återgivit staden Efesos dess fjärde neokori. Med neokori menar man en kult för en bestämd kejsare, vilken finansierades av hela provinsen men utövades i en viss bestämd stad. Efesos hade erhållit sin fjärde neokori under Helio-gabalus. Då emellertid denne kejsare efter sin död, enligt ett beslut i den romerska senaten, dömts till evig glömska, var man tvungen att inställa kulten av honom i Efesos. Under Valerianus erhöll Efesos nu på nytt en fjärde neokori.

Detta är den andra i en rad mindre artiklar om de grekiska mynten präglade under de första århundradena e. Kr. i Mindre Asien under romersk överhöghet. Dr Ursula Kampmann inledde serien i SNT nr 6/95 med en bakgrundsartikel.

Albrekt den vanartige

Som gåva från Gunnar Ekströms Stiftelse (inv.nr 102 370:1) har Kungl Myntkabinettet erhållit en medeltida tysk brakteat i silver präglad för Albrekt den vanartige vid myntverket i Gotha, Thüringen i Obersachsen.

Albrekt föddes 1240 och blev 1265 lantgreve av Thüringen och pfalzgreve av Sachsen. Han avled 1314. Brakteaten väger 0,41 g och har en diameter om 27 mm. Centralmotivet utgörs av en häst med en lantgreve som ryttare iförd lejonskölden. Ovan till höger syns ett litet torn. Allt omgivet av dubbla pärlringar. Den släta randen har dekorerats ovan och nedan med ett V, vid vardera sidan med ett torn.

Den tyska brakteatpräglingen började på 1120-talet och blomstrade

Silverbrakteat präglad för Albrekt den vanartige (1265-1314) i Gotha, Thüringen. KMK 102 370:1.
Foto Gabriel Hildebrand. Förstorad.

under 1200-talet. Brakteaterna kunde vara förhållandevis stora, ca 50 mm, och mycket tunna. Många var ytterst konstnärligt framställda med motiv som exempelvis riddare, hel-

gon eller andra personer i högt uppsatt ställning. De hittas sällan eller så gott som aldrig i svensk jord. De tidigaste svenska mynten, som kom vid 1100-talets mitt, är betydligt mindre och stilen enklare. Först under Knut Eriksson får vi lite mer avancerade framställningar på de då något större brakteaterna, men de uppnår aldrig samma höga klass. Det här visade exemplaret är ett utsökt prov på de tyska brakteaternas ypperlighet ännu vid 1200-talets slut.

Ordet brakteat kommer av latinets *bractea*, som betyder tunn plåt. Som mynt avser det ett ensidigt präglat sådant i silver med åtsidans framställning spegelvänd på den andra sidan. Benämningen är inte samtida utan tillkom under slutet av 1600-talet.

Monica Golabiewski Lannby

Ett sällsynt Anund Jakob-mynt

Olof skötkonungs namn är förknippat med Sveriges första myntning. Men även hans son, Anund Jakob (1021/22-1050), lät prägla egna mynt. Dessa är om möjligt ännu mer sällsynta än faderns. Därför är det en stor händelse när ett nytt exemplar av dessa tidiga mynt dyker upp.

Kungl. Myntkabinettet har som gåva från Gunnar Ekströms Stiftelse erhållit ett av dessa sällsynta mynt (inv.nr 102 370:2). Myntet förvärvades från Westfälische Auktionsgesellschaft. Enligt uppgift hade det lämnats in av en polsk mynthandlare, vilken i sin tur köpt det i Ryssland. Myntet är, liksom flertalet Anund Jakob-mynt, präglad av Thormoth i Sigtuna. På åtsidan syns en kunga-

Silvermynt präglad för Anund Jakob (1021/22-1050) av myntmästaren Thormoth i Sigtuna. KMK 102 370:2.
Foto Gabriel Hildebrand.
Se även omslagsbilden.

bild i vänsterprofil med manteln hopfäst med ett smycke på vänster axel och omskriften +ANVND REX S (Anund Svearnas konung). På fransidan finns ett dubbellinjigt kors inom en inre cirkel och omskriften +DORMOD ON SIH (Thormoth i Sigtuna). Typen är förut bara känd från ett norskt fynd. Efter en period av förvirrade inskrifter på mynten under Olof skötkonungs tid fick mynten åter begriplig latinsk inskrift under Anund Jakob. Ungefär en tredjedel av Anund Jakobs Sigtuna-mynt är präglade av myntmästaren Thormoth.

Varje nytt mynt ger forskningen möjligheter till förståelse om vår tidigaste ekonomiska och politiska historia.

Eva Wiséhn

Detta stärkte stadens prestige kraftigt, så kraftigt att Efesos började förhandla på nytt. Med Pergamon träffade man så en fredlig överenskommelse, vilken firades genom en serie homonoiamynt. Smyrna däremot kunde som gammal arvförande inte vara med i denna överenskommelse.

På fransidan av detta mynt ser vi de båda städernas huvudgudomligheter: för Pergamon Asklepios, för Efesos den berömda Artemis Ephe-

sia. Dessa båda gudomligheters placering på myntet är inte slumpmässigt vald. Platsen på myntets högra sida (för betraktaren den vänstra) gällde som hedersplats. Eftersom nu de båda städerna fredligt hade kommit överens, ville de åtminstone på denna utgåva lämna alla stridigheter om förstarangsplatsen åt sidan. Därför finns det två fullständigt parallella myntserier: en, vars fransida vi ser här och som visar Asklepios från Pergamon på hedersplatsen, och en

annan där Artemis från Efesos intar den ärofulla vänstra (för åskådaren) platsen.

Denna etikett iakttar man mycket noga än i dag. Jag föreslår, att den som händelsevis inte tror mig ser efter på sitt eget eller sina föräldrars bröllopsfoto. Jag tors lova att bruden står till vänster – på brudgummens högra sida.

Översättning Harald Nilsson

Kopparstickaren Jacob Gillberg och Gustav III:s medaljhistoria

Av Ian Wiséhn

Jacob Gillbergs namn är för alltid förknippat med Sveriges största medaljprojekt – Gustav III:s medaljhistoria. Gravyrerna till detta projekt är också en konstprestation av högsta klass. Genom i främsta rummet Rehns, Gillbergs och Flodings verksamhet hade gravyren i Sverige under 1700-talet nått en ansedd ställning.

Den europeiska grafiken når under perioden 1750-1850 sin historiska höjdpunkt. Frankrike var grafikens förlovade land. Där fanns många utomordentliga konstnärer som var skickliga inom olika grenar: etsning, kopparstick, akvatint, mezzotint samt punkt- och roulettegravyr.

En svensk skola får vi med Jean Eric Rehn (1717-1793), sedan denne åren 1740-45 på svenska statens bekostnad utbildats av de bästa parisiska gravörer. Det var av största vikt att Sverige fick fram unga svenskar som var kompetenta att utföra förlagor av konstnärlig och teknisk art. Rehns arbeten var ofta av praktisk karaktär. De skulle användas som ritningar till byggnader, ugnar, åkerbruksredskap osv. Han kom även att verka inom bokutsmyckningens område, dvs ritandet av vinjetter. Rehn var flitig och ägnade sig åt mycket. Bl a ledde han en statligt understödd läroanstalt. Här undervisades elever i kopparstick och "skedvattensgravyr", dvs etsning. Till de bästa eleverna räknas Jacob Gillberg.

Kopparstickaren Jacob Gillberg (1724-1793) var född i Värmland. Efter studier i Karlstads trivialskola och gymnasium kom han 1747 till Uppsala. Året därpå finner vi honom som elev vid Jean Eric Rehns gravrykskola. Under ett par år vid början av 1750-talet har Gillberg påbörjat en militär bana vid Fortifikationen. Detta sätter dock inga spår i hans vidare verksamhet. Åren 1755-61 reste han ut på en studieresa till Paris – Gillberg hade fått ett militärt stipendium. Han studerade vid konstakademien i Paris och fick även undervisning hos De La Grenée, Vienne och Pierre, samt i gravyr särskilt för Laurent Cars.

Väl hemma i Sverige råkade Gillberg i häftig strid med en annan skicklig gravör, Pehr Floding. Som

Jacob Gillberg, självporträtt, kopparstick.

så ofta under 1700-talet gällde tvisten en tjänsteställning. När så Kongl. Målar- och Bildhuggarakademien skapades 1768 knöts de båda rivalerna dit. Gillberg blev professor vid Målarakademien. Gunnar Jungmarker har (i *Meddelanden från Föreningen för grafisk konst*, 8) räknat 265 kända arbeten av Gillberg, till stor del efter original av tidens ledande målare. Bokillustrationer, kartor och dylikt utgjorde merparten av Gillbergs uppdrag. Han gjorde vinjetterna till den *Barnabok*, vanligen kallad "Kronprinsens abc-bok", som Samfundet Pro fide et christianismo tillägnade kronprinsen 1780.

Omedelbart efter avslutandet av *Barnaboken* fick Gillberg i uppdrag att utföra gravyrarbetet för Gustav III:s medaljhistoria. Redan 1779 hade Gustav III "befallit" att medaljer skulle präglas över alla märkligare händelser under hans regering och arbetet påbörjades året därpå. Samtidigt med beslutet om medaljpräglingar skulle även ett planschverk utkomma, som skulle uppta alla dessa

minnespenningar. Inspirationen kom från utlandet. Tanken var att skapa en svensk motsvarighet till Ludvig XIV:s och Ludvig XV:s "Medaljhistorier".

År 1702 utkom i Paris ett verk med titeln: *Médaillles sur les principaux évènements du regne entier de Louis le Grand avec des explications historiques*. Ludvig XIV hade själv beordrat utgivandet av detta verk, som i Frankrike kallades kungens "histoire métallique". I Frankrike hade skapats en akademi (Académie des inscriptions et belles lettres) med lärda, särskilt de som var sakkunniga på medaljer och inskrifter och som arbetade med medaljprojekt. Dessutom hade man där inkomplat skickliga tecknare, medaljgravörer och kopparstickare till projektet. Sammanlagt präglades i Frankrike 286 medaljer över olika händelser kopplade till kungens gärning, omfattande åren 1646-97. Gustav III var naturligtvis väl medveten om detta stora projekt. Han hade två gånger beväst den Franska akademiens sammanträ-

Titelsidan till Gillbergs *Barnabok* – ramen inspirerade till en liknande på den följande medaljboken.

den och som den ende någonsin som mottagit dess jetong i guld, därtill flera medaljer som gåva. Säkerst sporades kungen även av en annan orsak. Man hade nämligen i Ryssland år 1772 påbörjat utgivandet av en rysk medaljhistoria, en utgivning som ofta hade udden riktad mot Sverige.

Det är sålunda helt klart varifrån idén kom, men vad utförandet beträffar hade Gustav III "lätit befalla Prof. Gillberg, att i sin Genre de Gravure söka likna den, som Graveuren i Basel, Mechelen [Christian von Mechel], följdt, wid den af honom utgifna Graverade Samling af alla Hedlingers Medailler". För detta verk behövde Gillberg inte tänka ut egna idéer. De graverade medaljerna skulle utföras efter präglande exemplar eller efter professor Masreliez teckningar till medaljer. Men fordringarna på gravyrtekniken var stora. Huvudparten av texten skulle framställas i boktryck, och därför beslöt man från Frankrike införskriva "den berömde Didots characterer eller

Stilar". Kungen beslöt (30 januari 1782), att det skulle tryckas "Ett Tusende af Första uplagan". Det ansågs, att två tredjedelar härav "finge lätt och snar åtgång... så Inn- som Utrikes" och resten skulle disponeras av kungen för "presenter, antingen till Utrikes Ministrar, ell' andra främmande af Distinction". Verket beräknades utkomma uppdelat på två volymer, den första omfattande sextio planscher och nående fram till utgången av första årtiondet av kungens regering samt betingade ett pris av 20 rdr.

Innan boken kunde bli färdig behövdes det fler medaljer över lämpliga ämnen. Projektets medarbetare måste först inventera alla de händelser under kungens regeringstid som var värdiga att förevigas på medaljer. Därefter skulle man bestämma motiven på medaljerna samt lämpliga inskrifter. Här gällde det att nå resultat med både smak och fantasi. Förslagsställarna måste ha gedigen klassisk kunskap. Antikens dikter skulle skärskådas i jakten på passande sym-

Bokstäverna S och T i Gillbergs *Barnabok*. Under bokstaven T får läsaren med sig de tankvärda orden: "Hvad är vårt öfverflød? et lån som Himlen ger, Där man vid Tiggarns brist den rikas hjerta ser". Under Gustav III:s regering var tiggare ett vanligt inslag i samhället.

boliska eller allegoriska motiv.

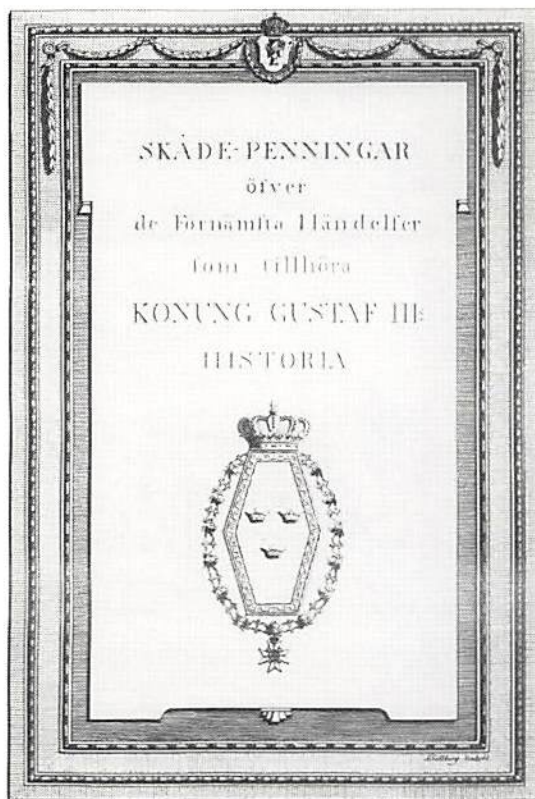
Alla var emellertid inte förtjusta i medaljplanerna och kritiken uteblev inte heller. I en Stockholmstidning infördes år 1779 en satirisk artikel som presenterade alternativa medaljförslag:

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Titelsidan till *Skåde-Penningar öfver de Förmämsta Händelser som tillhöra Konung Gustaf III:s Historia.*

Gravyren av Jacob Gillberg

Gravyr av Gillberg i *Gustaf III:s medaljhistoria*: 1778 nr 50. *PENNINGE LÖNERNAS FÖRBÄTTRING.* En bevingad genie som öser innehållet i en vattenkruka och ett ymnighetshorn över ett klot märkt med tre kronor. Som bakgrund ett stycke av zodiaken. Medaljen blev aldrig präglad.

Project til Skåde-penningar

Öfwer en General, som förlorat batailler, men likwäl blifwit uphögd til högre wärdigheter.

Öfwer en girig präst. En rof-fogel som bygt sit bo under et Kyrko-tak.

Öfwer en Patriot som ej welat slå sig til något parti. En kringsluten Ö.

Öfwer en stor entreprise som fordrar mycken tid. En bäfwer som med tännderna sågar af et träd.

Öfwer en Minister som fallit i onåd för det han haft för mycken dygd och förtjänst. Et ax som lutar sig til marcken för sin tyngd.

Öfwer Parti-stridigheten inom Prästeståndet wid Riksdagen. Twänne bockar som stängas.

Til Drottning Christina öfwerlämnandes i Rom en Medaille som förestälde hennes twehogenshet öfwer

Religionen, under bild af nodus gordius, med omskrift: Solvet Alexander, neml. Påfwen Alexander VII som då regerade.

Som vi ser har den anonyme artikel-författaren lämnat förslag på både ämnesval och motiv. Männan bakom medaljprojektet låtsades dock inte om kritiken.

Ansvariga för projektets fullföljande var kanslipresidenten Fredrik Sparre och riksantikvarien Gudmund Göran Adlerbeth. Den sistnämnde utformade flertalet medaljinskrifter. Han hade också många åsikter angående medaljutgivningen. År 1791 utgav han en skrift i frågan: *Anmärkingar rörande det som förmäligast bör iakttagas vid skådepenningars uppgifvande.* Sparre och Adlerbeth skulle leda konstnärerna och rapportera till kungen. Vid sidan av Gillberg (och senare också Martin Ru-

dolf Heland) anställdes medaljgravörerna Gustaf Liungberger (1733-87) och Carl Gustaf Fehrman (1746-1798).

Kostnaderna för projektet var skyhöga och kunde egentligen endast hållas igång genom Gustaf III:s intresse för frågan. När kungen så mördades 1792 upphörde mycket av intresset kring företaget. Sverige styrdes nu av hertig Carl och hans främste minister, den allsmäktige Gustaf Adolf Reuterholm. När Gustaf IV Adolf blev myndig 1796 återuppstod projektet under några år (se nedan). Medaljsviten blev emellertid aldrig helt färdig.

Samtidigt med att medaljprojektet förlorade i intresse avled Gillberg (15 oktober 1793). Han hade då hunnit utföra planscherna 1-72 samt sex ur den följande raden. Hans plats be-

Svenska Numismatiska Föreningens

litteraturauktion

den 21 november 1995

Vid auktionen kommer litteratur ur Svenska Numismatiska Föreningens biblioteks dubblettsamling att försäljas. Inkomna medel från auktionen kommer att reserveras för komplettering av föreningens ordinarie bibliotek. Auktion och visning hålles i föreningens lokaler, Banérgatan 17 nb, Stockholm. Visning av objekten försiggår auktionsdagen, kl 16.45 - 18.00 och auktionen börjar kl 18.10.

Endast medlemmar i föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union äger rätt att närvara och att göra inköp. Kontant betalning, gärna med check, som skall utställas på auktionsförrättaren. Inropat material översändes mot postförskott, varvid porto tillkommer. Insända anbud skall ange ett bestämt högsta bud för ett bestämt objekt. Vid identiska bud inkomna per post ges förtur åt det först poststämplade. Åganderätten övergår till köparen då full betalning erlagts.

Eventuella reklamationer skall för att kunna beaktas framföras senast en vecka efter att inköpta objekt erhållits.

Frånvarande medlemmars uppdrag för inrop vid auktionen mottages av auktionsförrättare Jan Karlsson, Götgatan 3, 753 15 UPPSALA. Anbud skall vara auktionsförrättaren tillhanda senast 17/11. Anbudslistor vars bud ej resulterat i inköp, kommer ej att återsändas.

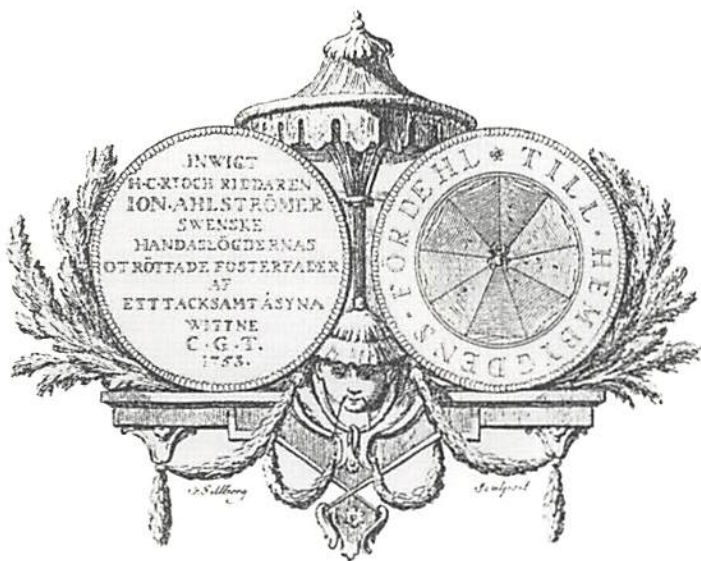
Uppnådda priser publiceras i nästkommande auktionsnummer av Svensk Numismatisk Tidskrift.

1	Ahlström, Bjarne	Svenska besittningsmynt 1561 - 1878. Stockholm 1967	Inbunden
2	Ahlström, Brekke, Hemmingsson	Norges Mynter. Stockholm 1976	Inbunden
3	Appelgren, T.G	Gustav Vasas mynt. Stockholm 1933	Häftad
4	Bendixen, Kirsten	Denmark's Money. 1967	Häftad
5	Bolin, Sture	Fynden av romerska mynt i det fria Germanien. Lund 1926	Inbunden
6	Bolin, Sture	Ur penningen historia. Lund 1962	Häftad
7	Brandt, Tage	Svenska provinsmynt. 1963	Häftad
8	Carson, Berghaus & Lowick	A survey of Numismatic Research, 1972-77, Del 3 "International Numismatic Commission". Bern 1979	Häftad
9	Chevalier, Michel	Om myntet Afhandling i politisk ekonomi. Stockholm 1867	Häftad
10	Chronik	Münzausstellung Ostseewoche. Rostock 1966	Häftad
11	Crawford, M.H	Roman Republican Coin Hoards, 1969	Inbunden
12	Davenport, Sodergaard	Large Silver Coins of The World. Gailsburg 1972	Inbunden

13	Dolley, Michael	Viking Coins of the Danelaw and Dublin. London 1965	Häftad
14	Dolley, Michael	Some Reflections on Hildebrand Type A of Æthelræd II. Stockholm 1958	Häftad
15	Ellenius, Allan	En gustaviansk medaljdebatt.	Häftad
16	Felder, Peter	Medailleur Johann Carl Hedlinger 1691 - 1771. Leben und Werk. 1978	Inbunden
17	Gadory, Victor	Monnaies Francaises 1795 - 1973. 1:a upplagan 1973	Inbunden
18	Galster, Georg	Unionstidens Udmøntninger. Danmark og Norge 1397 - 1540. Sverige 1363 - 1521. Köpenhamn 1972	Inbunden
19	Golabiewski Lannby, Monica	Ödetofta Offerkällor.	Häftad
20	Grant, Michael	From Imperium to Auctoritas, 1969	Inbunden
21	Gren, Erik	Der Münzenfund von Viminacium. Uppsala 1934	Häftad
22	Hildebrand, Bror Emil	Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. Stockholm 1860. (Trasigt omslag)	Häftad
23	Hildebrand, Bror Emil	Anglosachsiska Mynt. Stockholm 1881	Häftad
24	Hirmer	Die Römische Münze. München 1973	Inbunden
25	Jaekel, Peter	Die Münzprägungen des Hauses Habsburg 1780 - 1918. 1967, 3:e uppl.	Inbunden
26	Jesse, Wilhelm	Der Wendische Münzverein. Braunschweig 1967.	Inbunden
27	Kinnmark, Berggren	Gustav V:s mynt. 1968	Inbunden
28	Kock, Karin	Skånska Privatbanken, Minnesskrift. 1931	Häftad
29	Kroha, Tyll	Münzensammeln. 1961 Band 13	Inbunden
30	Lagerqvist, Lars O	Sverige och dess regenter under 1000 år. 1976	Inbunden
31	Lagerqvist, Lars O	Svenska mynt under vikingatid och medeltid. Stockholm 1970	Inbunden
32	Lagerqvist, Lars O	Axel Wallenberg, Medaljer. Stockholm 1978	Inbunden
33	Lagerqvist, Nathorst Böös	Svenska pengar. 1984	Häftad
34	Lilienberg, V.E	Förteckning över Timmermansordens mynt- och medaljsamling, upprättad år 1910	Häftad
35	Lindgren, Torgny	Banko- och riksgäldsrevisionerna 1782 - 1807. 1972	Häftad
36	Malmer, Brita	Mynt och människor. 1968	Inbunden
37	Malmer, Brita	The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005. Sthlm 1989	Inbunden
38	Malmer, Brita. Jonsson, Kenneth	Sigtuna Papers. Sthlm 1989	Inbunden
39	Malmer, Welin, Dolley, Berghaus, Arwidsson	En vikingatida silverskatt från Gandarve i Alva på Gotland. Särtryck ur Gotlands fornvänners årskrift 1957.	Häftad
40	Matson, G.O	The Gods, Goddesses and Heroes. On the Ancient Coins of the Bible Lands. 1969	Inbunden

41	Metcalf, D.M	Coins of South Germany in the Thirteenth Century. London 1961	Häftad
42	Naster, de Beaulieu & Fagerlie	A survey of Numismatic Research, 1966-71, Del 1 "Ancient Numismatics"	Häftad
43	Nathorst-Böös, Ernst	Görtzens kokerska. Särtryck ur NNA 1956. Stockholm 1958	Häftad
44	Nathorst-Böös, Wiséhn	Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet. Numismatiska Meddelanden XXXVI. Stockholm 1987	Inbunden
45	Nemeškal & Stefanelli	A Survey of Numismatic Research, 1966-71, Del 3 "Modern Numismatics Including Medals"	Häftad
46	North, J.J	The Coinage of Edward I & II. London 1968	Häftad
47	Ossbahr, C.A	Mynt och medaljer, slagna för främmande makter i anledning av krig mot Sverige. Uppsala 1927	Häftad
48	Platbarzdis, A	Sveriges sedlar. Del 1 - 3. Lund 1963, 1964, 1965	Inbunden
49	Rainer, Albert	Herrscherporträts in der Numismatik. 1985	Häftad
50	Rasmusson, Nils Ludvig	Mynt- och medaljsamlande inom det svenska kungahuset.	Häftad
51	Rasmusson, Nils Ludvig	Medaljer och jetonger 1753 - 1953. Lund 1953	Häftad
52	Raymond, Wayte	Coins of the World. Ninteenth Century Issues. 1:a Uppl. 1947	Inbunden
53	Regling, Kurt	Die Antiken Münzen, Berlin/Leipzig 1922. 2:a Uppl.	Häftad
54	Regling, Kurt	Die Antiken Münzen, Berlin/Leipzig 1929. 3:e Uppl.	Häftad
55	Robinson, E.S.G	A Catalogue of The Calouste Gulbenkian Collection of Greek Coins, Lissabon 1971. 2 delar	1 Inb. + Planscher
56	Schück, Henrik	Ett porträtt från frihetstiden, Carl Reinhold Berch. Stockholm 1923	Häftad
57	Schulman, Jaques	Handboek van De Nederlandsche Munten van 1795 - 1945. Amsterdam 1946.	Inbunden
58	Schwabacher, Willy	Neue Methoden in der Griechischen Münzforschung, Lund 1964	Häftad
59	Schwabacher, Willy	Grekiska mynt ur Gustaf VI Adolfs samling.	Häftad
60	Sear, D.R	Greek Coins and Their Values. Vol. II. Asia & Africa. London 1979	Inbunden
61	Sear, D.R	Roman Coins and Their Values. London 1970	Inbunden
62	Sear, D.R	Greek Coins and Their Values. Vol. I. Europe. London 1978	Inbunden
63	Sear, D.R	Roman Coins, 1964	Inbunden
64	Seltman, Charles	Greek Coins, 2:a uppl 1955	Inbunden
65	Silvegren, Ulla	En stampkopplingsstudie - Sven Estridsens mynttyp Hauberg nr 28. Lund 1987	Häftad
66	Spasski, Shchukina	Medals and Coins of The Age of Peter the Great. 1974	Inbunden

67	Stenström, Stig	Arvid Karlsteen, hans liv och verk. Göteborg 1944	Inbunden
68	Suhle, Arthur	Hohenstaufenzeit im Münzbild. München 1963	Inbunden
69	Sutherland, H	Scripta Nummaria Romana. 1978	Inbunden
70	Svensson, Sven	Sveriges första mynt slagna av Olof Skötkonung. Stockholm 1923. Särtryck ur NM.	Häftad
71	Sydenham, Edvard	The Coinage of the Roman Republic. London 1952	Inbunden
72	Tingström, Bertel	Svensk numismatisk uppslagbok. Uppsala 1963	Inbunden
73	Tonkin, A	Myntboken. 1971 - 1989. Volym 1 - 19	Häftad
74	Wallen, Lennart	Riksgälden, Den svenska statsskulden 1697 - 1834. SNF's Smärre Skrifter nr 4. Stockholm 1985	Häftad
75	Welin, Ulla	Svensk koppar och kopparmyntning. Bergslagens Museum	Häftad
76	Wettermark, Martin	Felpräglade mynt. SNF's Smärre Skrifter nr 6. Stockholm 1991.	Häftad
77	Yvon & Brown	A Survey of Numismatic Research, 1966-71, Del 2 "Medieval and Oriental Numismatics"	Häftad
78		Tekniska Museets Årsbok, 1941 (numismatiskt innehåll)	Inbunden
79		Fornvännen. 1979 Nr 1 - 4	Häftad
80		Münzausstellung 1980. Dresden	Häftad
81		Numimatische Hefte. 1981	Häftad
82		Antikvariska Studier V. Stockholm 1953	Inbunden
83		Årsbok 1987 - 88. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.	Häftad
84		Corpus Nummorum. Del 16, Dalarna. 1979	Häftad
85		Gustav Adolf, Wallenstein und der Dreissjährige Krieg in Franken. 1982	Häftad
86		Westfalia Numismatica 1988.	Häftad
87		Deutsche Taler. Frankfurt 1966	Inbunden
88		Från Myntkabinettet i Växjö. Kronobergsboken 1987	Inbunden
89		Auktionsverket i Stockholm, 300-års jubileum 1674 - 1974. Stockholm 1974	Inbunden
90		Museumsinspektør P.Haubergs Samling af Danske og Norske Mønter. Møntauktion 1929	Häftad
91		Numismaattisia Tutkimuksia, Studia Numismatica. Finlands Numismatikerförbund 1982	Inbunden
92		Kungliga Myntet 1850 - 1950. Stockholm 1950	Inbunden
93		Gustav Cavallis samling av svenska kopparmynt. Stockholm 1971	Häftad
94		Commentationes de nummis saeculorum IX - XI. in Suecia repertis. Vol 1. 1961	Häftad
95		Commentationes de nummis saeculorum IX - XI. in Suecia repertis. Vol 2. 1968	Häftad
96		Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. 1936 - 1977 Komplet. 17 band	Inbunden, Klotband

Vinjett med Alströmermedalj utförd av Jacob Gillberg.

sattes sedan med Martin Rudolf Heiland (1765-1814), som dock ej utförde mer än åtta gravyrer. Dennes återgivande av själva medaljen är avsevärt mattare och grumligare än Gillbergs.

Det syns tydligt att Gillberg, både vad gäller titelsidan och ramlister, följt *Barnabokens* utformning. Samtliga åttio kopparstick i medaljboken har bårder som utgörs av gustavianska ramlister, som upptill bär en krönt sköld med vasakärven samt en lagergirland. De flesta gravyrerna är signerade nere t.h. på ramen: "I: Gillberg Sculpst".

Genom Gustav III:s död avstannade arbetet. Greve Sparre försökte intressera den unge Gustav IV Adolf för att slutföra projektet. Självklart var den nye kungen intresserad av att hålla Gustav III:s minne vid liv, men medaljprojektet och medföljande bokverk var alltför kostsamma och kanske även omoderna. I ett arbete, som tillhör Vitterhetsakademien, betecknad "Correcture af Medaille-Historien. Af Kongl. Maj:t genomgått den 12 juli 1799 på Drottningholm" finns ett skäl till kungens tveksamhet. Efter den kungliga korrekturläsningen vimlar varje plansch av kriorättelser med rödkrita, som särskilt gick ut på en modernare stavning och uttrycksätt, och i början har antecknats "I allmänhet anmärkes, att bokstäfverne icke äro vackra. Skulle de aldeles komma att omgrä-

veras, vore bäst att de på alla planscherna förekommande förkortningar...undvekos..., flera slösade stora bokstäfver...borde ock då utmönstras".

Ättio år efter medaljprojektets början kunde riksantikvarien Bror Emil Hildebrand ombesörja tryckningen av boken. Dess titel är *Skåde Penningar öfver de Förnämsta Händelser som tillhöra Konung Gustaf III:s Historia*, Stockholm 1858.

Fler exempel på Gillbergs gravyrkonst finns på s 181 i detta nr.

Källor och litteratur

Hildebrand, B.E., Förord till *Skåde-Penningar öfver de Förnämsta Händelser som tillhöra Konung Gustaf III:s Historia*. Stockholm 1858.

Jungmarker, G., Beskrivande förteckning över Jacob Gillbergs gravyrer. *Meddelanden VIII från Föreningen för Grafisk Konst*, Stockholm 1929, s. 9-86.

Lindblom, A., *Sveriges konsthistoria från forntid till nutid*. Del III, Stockholm 1946.

Sandström, S., Gillberg, Jacob. *Svenskt Biografiskt Lexikon*, Stockholm 1967-69, s. 122-23.

Särkány, T., Lagerqvist, L.O. & Wiséhn, I., Gustav III:s medaljhistoria. *Kungl. Myntkabinetts utställningskatalog nr 31*, Stockholm 1992.

Wiséhn, I., *Historia Metallica – ett äreminne. Sublima små stunder, Nationalmusei utställningskatalog nr 565*, Stockholm 1993, s. 20-21.

Fattiga i Röda rummet

Ämnet numismatik handlar, som våra läsare vet, om gamla mynt och sedlar. När man studerar myntkataloger får man ofta en känsla av att mynt var vanliga och fanns i var mans ficka. Så var det emellertid inte. I gamla tider var de flesta fattiga. Detta innebär att det stora flertalet nästan aldrig kom i kontakt med pengar. Det har hävdats att endast 20-30% av Sveriges befolkning före år 1800 regelbundet hanterade mynt och sedlar.

Även under 1800-talet fanns det många fattiga. Detta var en tid då organiserad socialhjälp var något okänt. Då var det "inne" att tillhöra någon hjälpporganisation, t ex De Nödlidandes Vänner, Tioöres-föreningen och Bröder i Nöden. Om detta finns medtaget i August Strindbergs *Röda rummet* (1879) som var satiriskt skriven.

"Influtne gåvor: Hennes Majestät: 40 rdr. Grevinnan v. Fabelkrantz: 5 rdr. och ett par ullstrumpor. Grosshandlar Schalin..."

— Mitt herrskap! avbröt hennes nåd. Får jag lov att fråga: är det meningen att detta skall tryckas? — Ja, naturligtvis! svarade pastorn.

— Då skall jag be att få uttråda ur direktionen."

"Det här huset ser bra ut.

— Ser det bra ut? frågade det äldre fruntimret. Jag tycker det ser förskräckligt ut.

— Jag menar att det ser bra ut för vårt ändamål. Vet kusken om det bor några fattiga här i huset?

— Inte vet jag det, men det tror jag man kan svära på!

— Det är synd att svära, så det behövs inte! Var så god och vänta på oss nu medan vi gå upp och tjänstgöra."

Denna text och många andra slog naturligtvis hårt mot rika personer som av en eller annan anledning ägnade sig åt välgörenhet. Här möts dock två världar – de som har pengar och de som inga har.

IW

”Pionjärmedaljen”

1948

Amerikanare och i synnerhet svensk-amerikanare har tid efter annan hedrats med svenska belönings- och minnesmedaljer. Den oftast förekommande av dessa torde vara *Nya Sverige-medaljen* år 1938 med anledning av 300-årsminnet av de första svenska kolonisternas landstigning i Delaware.

En annan omskriven medalj är *H M Konungens medalj i specialutförande i anledning av USA:s 200-årsjubileum* 1976 (Myntkontakt/SNT 4-5/81).

En tredje medalj – kanhända ej så allmänt känd – är den s.k. *pionjärmedaljen*. Svenska kommittén för pionjärjubileet i USA 1948 erhöll i hovprotokoll d. 5 mars s.å. nädligt tillstånd att hufgästa 100-årsminnet av den svenska invandringen genom prägling av en förtjänstmedalj i guld och silver.

Storlek: 39 mm (10e storl.)

Åts: Konungens bild i vänsterprofil och GUSTAVUS · V REX · SVECIAE samt årtalet MCMXLVIII.

Fråns: Kartbild och en fågelflock på väg västerut som symboliserar den svenska invandringen i USA samt inskriptionen *Till minne av de svenska pionjerna – To the commemoration of the Swedish pioneers 1848-1948.*

Band: Gult med breda blå kanter.

Antal: 5-10 guld¹⁾
400 silver

Medaljen skulle tilldelas bemärkta amerikanare av svensk härkomst och svenska deltagare i jubileet. Utdelningen förrättades av prins Bertil i Chicago den 16/6 samma år.

Sven-Eric Jarlén

¹⁾ Enl kommitténs framställning d. 17/2 1948.

Sedlar från den svensk-amerikanska kolonin Bishop Hill

Inget annat land i världen har utgett så många olika sedlar som Förenta staterna. Åren 1791 till 1836 lyckades man hålla nere antalet sedelutgivande banker, men från 1836 kunde de olika statsbankerna dominera landets betalningssystem. Många banker gick omkull. De stora krisåren för bankerna var 1841 och 1857. I den engelskspråkiga världen kallas dessa banker ofta för ”Broken Banks”, på grund av att de flesta gick i konkurs. Något senare – under inbördeskriget 1861-65 – utgavs mängder med sydstatssedlar som alla blev värdelösa vid krigsslutet. Men det är en annan historia. Det har emellertid beräknats att det fanns 1.600 banker i 34 stater som utgav ca 10.000 olika sedeltyper vid krigsutbrottet 1861. Då och då dyker det upp hela sedelark som är signerade och ej utgivna. De har spritts med vinden när bankerna upphört. En del av sedlarna från sk Broken Banks är idag riktigt sällsynta medan andra får anses som vanliga.

År 1956 fick Kungl. Myntkabinetet som gåva av H.K.H. Prins Bertil ett sedelark med fyra amerikanska sedlar i valörerna 5, 3, 2 och 1 dollar 1857. Arket är utgivet av *The Western Exchange Fire & Marine Insurance Co* (Omaha City, Nebraska) för Bishop Hill Colony. Samtliga fyra valörer finns representerade på arket. Märkligt nog är sedlarna undertecknade trots att arket är oskuret. Samtliga valörer har samma nummer, nämligen A 902.

Sedlarnas utseende speglar pionjärandan som fanns i Förenta staterna, framför allt så länge det fanns nytt land att vinna och gränsen hela tiden kunde flyttas längre västerut. På valörerna 1 och 2 dollar blickar indianer ned på ånglok och vagnar som drar fram över prärien. På valören 3 dollar jagar en beriden indian en bisonoxe. På valören 5 dollar åker hjulångaren ”Omaha” nedför Missourifloden. Förutom dessa framställningar avbildas en rad amerikanska politiker.

Hur är nu dessa sedlar kopplade till Sverige? Jo, Bishop Hill var en svensk-amerikansk koloni i nordvästra Illinois. Den grundades 1846 av svenska immigranter från Bishopskulla (*Bishop Hill*) i Uppland.

Bli medlem i SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 175 kr. Som medlem får Du SNT automatiskt.

Du kan också enbart prenumerera på tidningen. Det kostar endast 125:- för åtta nr per år.

Kolonin var tänkt som en fristad för en religiös sekt, erik-jansismen. Denna sekt uppstod i Hälsingland på 1840-talet kring bonden och predikanten Erik Jansson (1808-1850). Det mest utmärkande i dennes förkunnelse var läran om de troendes syndfrihet och hans egen sändning som Guds profet, den förste, som efter apostlarnas dagar förkunnat Guds ord, rent och obesmittat. Erik-jansarnas sammankomster urartade snart till allsköns ordningar, ledaren själv uppträdde ytterst polemiskt mot andra samfund och ställde till offentliga bokbål på Luthers, Arndts och andra religiösa skrifter. Erik Jansson inkallades flera gånger till förhör såväl inför domkapitlet som inför världslig myndighet. Rörelsen spred sig även till Dalarna och angränsande landskap. Åren 1846-50 utvandrade så gott som alla sektens medlemmar, totalt ca 1.500 personer till Amerika, och i Illinois grundades nära Galesburg en koloni kallad Bishop Hill efter Erik Janssons hemförsamling Biskopsskulla. Här rådde egendoms-gemenskap, och Erik Jansson styrde med oinskränkt makt. Genom hans egenmäktighet och oförsiktiga spekulationer kom emellertid kolonien snart på obestånd, och de förtryckta kolonisterna började opponera sig. Då han försökte kvarhålla hustrun till en f.d. medlem av samfundet, blev han av denne nedskjuten 1850. Ledningen av kolonien övergick sedan till sju "styresmän". Till en början steg välståndet men följdes snart av desto större förluster. År 1860 upplöstes egendoms-gemenskapen, och flertalet av Erik-jansarna lämnade kolonien. Idag lever Bishop Hill kvar huvudsakligen som ett historiskt minnesmärke med ett par hundra invånare.

Trots att man ägde allting tillsammans behövde kolonien pengar. Av någon orsak valde man The Western Exchange som sin bank och inte någon mer näraliggande inom staten Illinois. Bishop Hill-kolonien hade pengar inestående i banken. På sedlarna står nämligen att banken "Will pay ONE DOLLAR to the bearer on demand, Deposited by Bishop Hill Colony". Sedlarna är undertecknade av en viss L.R. Tuttle men också av O. Johnson. Möjligen var den sistnämnde av svenskt ursprung och undertecknade sedeln som representant för kolonien.

IW

Sedelark från Bishop Hill-kolonien i Illinois 1857. Foto: RIK-foto.

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

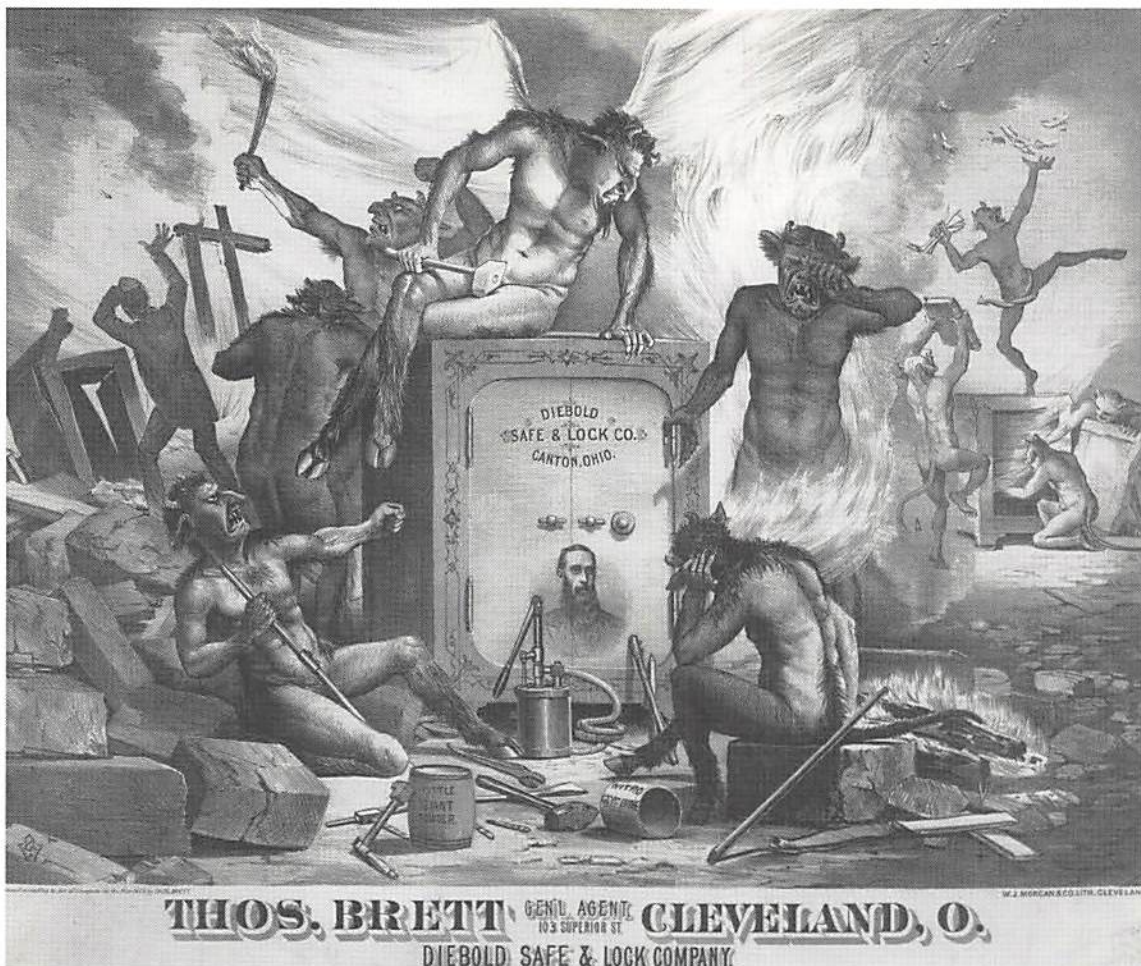
HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08-11 08 07

Kassaskåpsreklam från 1879

Kassaskåp i olika former har funnits sedan 1800-talet. Tidigare användes tex tunga järnkistor. Det gällde att skydda pengar, huvudböcker, värdepapper, dyrbarheter etc. De gamla kassaskåpen kan, när det gäller säkerhet, knappast jämföras med dagens säkraste skåp, men uppenbarligen fanns det en kassaskåpstillverkare som ansåg sig ha bra skåp, nämligen Diebold Safe & Lock Company i Canton, Ohio, USA. Företagets generalagent, Thos. Brett i Cleveland, framställde 1879 ett reklamlitografi som mycket tydligt visar vad som väntar tjuven vid ett möte med Diebolds kassaskåp.

På marken, i resterna efter ett hus som totalförstörts, står kassaskåpet oförstört och säkert. I bakgrunden finns mindre säkra kassaskåp som blivit förstörda och plundrade. Runt

om Diebolds skåp finns djävulsfigurer som försökt öppna skåpet med dynamit, eld och bräckjärn. Allt förgäves!

Bilden är ett exempel på den ofta dråpliga (men allvarligt menade) reklam som förekom under 1800-talet.

JW

En kyrkas myntsamling

Under årens lopp kan en del kyrkor få ihop riktiga myntsamlingar. Det kan röra sig om äldre mynt som hamnat i kollektihåven eller i fattigbössan. Det kan också vara mynt som hittats i jorden vid gravgrävning. Dels kan den döde ha haft en del mynt i sina fickor när han begravades, dels kan man tänka sig att myntoffer någon gång lämnats vid begravingar på kyrkbacken.

Kungl. Maj:t lämnade år 1899 till-

stånd till Arboga stadsförsamling att få överlämna som gåva till lägre allmänna läroverket i Arboga en del äldre mynt samt en medalj. Tanken var nog att mynten skulle användas i undervisningen som åskådningsföremål i samband med historieelektionerna. Så var också fallet vid många läroverk, då och tidigare.

När Bengt Thordeman i NNÅ 1937 gjorde en sammanställning över Nordens offentliga myntsamlingar skriver han följande om Arboga Samrealskola: "Samlingen omfattar 800 à 900 mynt samt ett mindre antal medaljer". Hur det sedan gått med samlingen är vid skrivande stund okänt, men vi vet att många läroverkssamlingar skingrats genom slarv eller stöld. En och annan har fått ligga kvar och vårdas medan andra överförs till museer. Tyvärr brukar proveniensens glömmas redan efter första lärarbytet.

JW

Assignation från Skinnskattebergs bruk i Västmanland daterad 27 januari 1766. Gravyren är utförd av Jacob Gillberg.
Foto: Gunnel Jansson, RIK-foto.

Sveriges vackraste assignation

En man går lugnt till smedjan och en kärra dras av en trött häst. Några hus ligger bland grönskande träd – en bild av svensk bruksmiljö under 1700-talet. Så framträder motivet på assignationen (checken) från Skinnskatteberg 1766. Detta är den äldsta bevarade assignationen som utställts på ett enskilt företag, där utställaren hade ett tillgodohavande.

Assignationer användes köpmän emellan vid betalningar. Avsikten var att undvika kontanter. Detta var särskilt viktigt i samband med penningtransporter mellan olika städer. Det fanns rövare som försökte plundra resande handelsmän. För att skydda sig mot dessa hade köpmännen med sig anvisningar eller sk assignationer utställda på visst namn. Dessa gällde som betalnings-

medel eller som kredithandlingar endast mellan affärsmän. För alla andra var assignationerna värdelösa. Vi vet att assignationer började användas redan under 1600-talet, men inga tidiga finns bevarade.

Assignationen från Skinnskattebergs bruk (daterad 27 januari 1766) visar också ätterna Stierncronas och Gyllenborgs förenade vapensköldar. Den är utställd på landshövdingen och greven Jacob Johan Gyllenborg (1721-1788), som slutade sin karriär i statens tjänst som landshövding i Stockholms län. Assignationen bär summan 120 daler km. På dess högra sida sitter ett rött lacksigill.

Vem har gjort assignationen? Jo, det är Jacob Gillberg (1724-1793) som var professor vid Konstakademien från 1768. Gillberg utbildade sig åren 1755-61 i Paris och kom särskilt att inrikta sig på reproduktionsgrafik i crayonteknik. Som koppar-

stickare blev han känd för sina formsäkra, eleganta porträtt och för planscherorna till Gustav III:s medaljhistoria – *Skåde-Penningar öfver de Förnämsta Händelser som tillhöra Konung Gustaf III:s Historia*. (Läs mer om Jacob Gillberg på s 174-177 i detta nr!)

Skinnskattebergs järnbruk i Västmanland uppstod 1626 genom förening av tre äldre hyttor. Vid mitten av 1700-talet utvidgades det betydligt under greve Fredric Gyllenborg (1698-1759), gift med friherrinnan Elisabet Stierncrona (1714-1769). Wilhelm Hising (1731-1780), som 1771 övertagit bruket, uppförde 1779 efter ritningar av Erik Palmstedt den slottslika huvudbyggnaden av sten under brutet tak i två våningar med fristående flyglar. I denna byggnad finns sedan 1945 Skogsmästarskolan.

IW

Kopparhaltig 1 öre 1668

Som samlare av 1 öre i silver från perioden 1662 tom 1697, dvs under Karl XI, har jag av en slump blivit ägare till ett mynt som utseendemässigt är i koppar.

För att fastställa om det är koppar eller ej har en analys gjorts av två olika mynt, som nästan är stampidentiska variationer från årtalet 1668 men med olika metaller. Hur har det kopparaktiga myntet överhuvudtaget kommit till? Teorierna om detta är säkert många.

Min personliga teori är att någon anställd har förfalskat ett okänt antal exemplar för egen vinning, smugglat ut och försilvrat dem. Kärnan av myntämnet är av koppar. Hur kan jag påstå det? Om man undersöker myntet noga med lupp kan man se spår av något ljusare partier på ytan, som är av silver.

När det gäller detta mynt finner jag det högst osannolikt att man gjorde kopparavslag för att kontrollera stamparnas kvalitet eller att det skulle vara ett provmynt. Om någon läsare har andra teorier om myntets tillverkning är jag tacksam för åsikter.

Något som jag också finner förvånande är att det silverhaltiga myntet har så hög halt av silver. Det stämmer nämligen inte med uppgifter i tex Svensk numismatisk uppslagsbok av Bertel Tingström, 1963, där står det att finvikten är 0,38 g.

Mynten har analyserats med XRF-metoden på bägge sidor. Ett medelvärde av dessa mätningar redovisas. Koncentrationen är i viktprocent.

AG = Silver, CU = Koppar, ZN = Zink, PB = Bly.

Metaller	AG	CU	ZN	PB
Nr 1.	14	86	0	Spår
Nr 2.	60	38	0	1,4

Det kopparaktiga myntet (nr 1) har endast 14% silver.

Det silveraktiga myntet (nr 2) har 60% silver.

Övriga fakta om mynten:

Nr 1. Vikt 1,065 g, diameter 18–18,5 mm, stampställning 150°.

Nr 2. Vikt 1,045 g, diameter 18–18,5 mm, stampställning 210°.

Ett stort tack till Ian Wiséhn som möjliggjorde artikeln.

Sven-Olof Källerholm

Foto förf. resp. KMK, 1 öre i skala 1:1 resp skala 2:1.

På jakt efter ett mynt

Kort tid efter det att "Vegamynnen", f. flaggunderofficeren A. Rodéhn, avlidit 1907 infördes i Karlskrona Veckoblad en artikel om hans gärning. Här fick läsarna även veta en del om Rodéhns samlingar av mynt och kurios. Särskilt fastnar man vid en episod som speglar mannens kärlek till sina samlingar:

Rodéhn hade varit ute på en kortare resa – på jakt efter gamla mynt. Väl hemkommen märker han genast att ett sällsynt mynt var borta. Städskan togs i förhör och kunde meddela att hon faktiskt hittat ett gammalt mynt på golvet i bostaden. Då hon trodde att myntet saknade värde, gav hon det till en av sina manliga bekanta. Rodéhn fick reda på dennes bostad, och utan att säga ett ord går han genast och uppsöker honom. Mannen hade emellertid sålt myntet

till en person i Lösen (öster om Karlskrona i Blekinge), som uppköpte gamla mynt för "Nationalmuseets" räkning (troligen menar man Statens historiska museum och Kungl. Myntkabinetet, som 1907 låg i Nationalmuseets byggnad). Rodéhn begav sig omedelbart till Lösen, där han fick veta att myntet redan var avsånt. Utan att återvända hem reste Rodéhn som han gick och stod genast till huvudstaden, där han efter åtskilliga svårigheter fick återköpa sitt mynt, varefter han nöjd och belåten återvänder hem.

Så långt artikeln i Karlskrona Veckoblad. Det är nog emellertid troligt att journalisten bättrat på Rodéhns rykte som excentrisk samlare. Många läsare fick nog sina värsta aningar om detta säregna släkte bekräftade. JW

Samlarvärde och ekonomiskt värde

Under senare år har det blivit allt mer utbrett att mynt (och andra samlarföremål) från vår samtid marknadsförs med argumentet att upplagan är låg. Inte sällan begärs det höga priser för föremålen med motiveringen att de är sällsynta. Eftersom företeelsen blir allt mer utbredd, kan det vara motiverat att initiera en seriös debatt i ämnet.

Det brukar anses att myntsamlan- det uppkom under renessansen som ett utslag av tidens intresse för antiken och antikviteter. Sannolikt fanns det redan tidigt en uppskattning också av de konstnärliga värdena i vackra mynt. Även idag samlas numismatiska föremål huvudsakligen för de historiska och konstnärliga värden de besitter, och deras begärighet bland samlarna är avhängig av hur intressanta de är från historisk synpunkt och hur vackra de är ur konstnärlig synvinkel. Föremål som fyller högre eller lägre krav med denna utgångspunkt anses vara "samlarvärda".

Det ekonomiska värde de betingar beror i sin tur på bl a hur sällsynta de är men också på format, metall samt antalet potentiella köpare, dvs marknadens storlek.

I vår tid har mynttillverkningen fått en allt mera industriell karaktär. Krav på snabbhet i tillverkningen har medfört att man förenklat mynten från konstnärlig synpunkt för att kunna tillverka miljonupplagor "på en kafferast". De konstnärliga kvaliteterna som finns hos många äldre mynt har därför i hög grad gått förlorade hos de yngre. Något antikvitetsvärde i våra nu cirkulerande mynt kan man inte heller tala om. Icke desto mindre försiggår en från vissa håll intensiv propaganda för samlande av våra samtida mynt, motiverat av att vissa av dem har låga upplagor och därmed ett stort potentiellt ekonomiskt värde. Är det intellektuellt hederligt att propagera för detta?

För att pröva den frågan, måste vi granska vad som skett på den svenska samlarmarknaden under de senaste 25 åren.

I början av 1970-talet hade vi en mycket kraftig nyrekrytering av samlare. Myntklubbar bildades i snart sagt varje tätort i landet och flertalet av de nya samlarna såg som sin samlargärning att lägga upp kom-

pletta årtalsserier av normalcirkulerade mynt från Oscar II:s och Gustav V:s regeringstider. Många av nybörjarsamlarna var nyblivna pensionärer, som under 1950- och 1960-talen hade plockat undan "gamla slantar" från sina växelmynt. De var ofta villiga att betala för att "fylla gluggar" i sina årtalsserier. Resultatet blev en kraftig prisstegring på de "svåra årtalen" som tex 5 öre 1927, enkronan 1942 (årtal under bild) och 5-kronor 1952 och 1962 (jubileum).

Sedan dess har tillgången på dessa mynt ökat markant genom allt som kommit fram ur byråldor och från bankfack som ett resultat av tjugo års "silverrusch". Samtidigt har en betydande del av de samlare som tillkom på 1970-talet fallit ifrån pga hög ålder. Många av de övriga har förkovrat och fördjupat sitt samlande och söker idag helt andra samlarobjekt. Bland samlare som tillkommit under senare år är kompletta serier av normalcirkulerade kronmynt inte på samma sätt en naturlig start på samlandet; de har nämligen inte kunnat växla till sig större delen av sina mynt. Kombinationen av ökad tillgång och minskad efterfrågan på normalslitna 1900-talsmynt har helt naturligt lett till fallande marknadspriser (dock knappast katalogpriser!) på detta material. Det ekonomiska värdet av "sällsynta årgångar" i långa serier av i övrigt likvärdiga mynt är alltså i högsta grad avhängigt av antalet personer som har ambitionen att lägga upp kompletta serier av de aktuella mynten. Tills för ett par år sedan fanns inga reguljära mynt från Carl XVI Gustafs regeringstid som hade tillverkats i färre exemplar än ca 400.000. Enligt uppgift ska 5-kronor från 1993 och 1994 präglats i upplagor om ned till knappt 200.000 exemplar. För att dessa årgångar ska få "raritetsvärde" krävs det uppenbarligen att tiotusentals samlare eftersträvar kompletta årtalsserier av dessa mynt. Är det realistiskt att tro att något sådant ska inträffa?

Hur är det då med moderna jubileumsmynt? Av högvalöriga jubileumsmynt sedan 1975 har inget tillverkats i färre exemplar än 50.000, undantaget guldmynten. Med några enstaka undantag finns alla de tillverkade exemplaren kvar och de håller alla nyskick pga plastkassetterna som de levererades i. Det konstnärliga värdet av dessa mynt får nog anses vara större än för de reguljära mynten, men något antikvitetsvärde har de inte. Avnämargruppen är också större än för de reguljära mynten;

även utländska samlare kan ha intresse för dessa mynt, liksom "icke-samlande svenskar".

Förutsättningen för att dessa, långt ifrån ovanliga mynt ska få ett samlarvärde som överstiger det nominella värdet (plus eventuell hanteringskostnad) är dock att det finns flera som vill ha mynten (till överkurs) än antalet tillgängliga mynt. I dagens läge finns det inget som talar för att så skulle vara fallet.

Det tredje området som "haussas" från vissa håll är felpräglingar och mynt i speciella förpackningar. För dessa objekt gäller att de vanligen inte har ett högre konstnärligt eller historiskt värde än de "vanliga mynten".

Ett visst kuriosavärde kan naturligtvis felpräglingar ha, högre ju mera anmärkningsvärda och sällsynta de är. Som mynthandlare och f.d. myntsamlare har jag dock svårt att se tjusningen i reguljära mynt förpackade i "kassetter med engelsk text". Lika svårt har jag att låta mig övertygas om att tusentals mynt med felaktig stampställning skulle ha ett högt kuriosavärde. Mynt med felaktig stampställning är ingen nyhet. Tvåöringar från 1948 förekommer tex med stampställning 90°, liksom ettöringar från 1949 förekommer med stampställning 60°. Att dessa mynt, trots stor sällsynthet, skulle ha höga samlarvärden återstår att bevisa. På en "perfekt marknad" skulle sannolikt de ovan nämnda objekten, liksom mynt med små klumpar etc, betinga ett obetydligt kuriosavärde.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att mynt samlas och har samlats huvudsakligen för de historiska och konstnärliga värden de besitter. Om mynten dessutom är sällsynta, betingar de ett betydande ekonomiskt värde. Vad gäller äldre svenska mynt (före kronmyntperioden) finns det med säkerhet inget mynt som har bevarats i 50.000 exemplar. Faktum är att sällsynta mynt brukar betecknas med ett "R", vilket innebär att det finns fler än tio exemplar bevarade i privata samlingar, men att de sällan förekommer i handeln. Om definitionen för "R" skulle utvidgas till "10-100 exemplar i privata samlingar" skulle våra värderingsböcker vara fulla med "R". Skulle sällsynthet i hög kvalitet inkluderas i systemet, sk "kvalitetsrariteter", skulle antalet "R" i värderingsböckerna inte obetydligt öka åtgången av trycksvärta i framställningen.

Göran Wallner,
mynthandlare

Vad händer med Svenssonsamlingarna?

Tid efter annan får vi som arbetar med svenssonmaterialet frågor av olika slag om samlingen – framför allt om när resten av mynten kan komma att försälas. En del förfrågningar om det finns möjlighet att titta på hela eller delar av samlingen eller fotografera något objekt dyker också upp då och då. Föreningens medlemmar har naturligtvis intresse av att få del av vad som händer med svenssonmaterialet. Jag ska här försöka ge en bild av hur långt arbetet med samlingarna nu kommit.

Den gåva som Svensson givit föreningen är milt uttryckt storslagen, och det är en viktig uppgift att hantera detta värdefulla material så att givarens intentioner kan infrias till så stor del som det över huvud taget är möjligt.

Bakgrunden, som säkert många känner till, är att Sven Svensson strax före sin död år 1928 testamenterade praktiskt taget hela sin kvarlåtenskap till Svenska Numismatiska Föreningen (se *Numismatiska Meddelanden* XXV 1930 s 77ff, *Myntkontakt* 1978 s 30ff). Samlingarnas tidigare öden ska inte här närmare refereras. Jag vill i alla fall nämna att Föreningen år 1962 anhöll om permutation av Svenssons testamente – vilket så småningom beviljades – och Sven Svenssons stiftelse bildades (*NNUM* 1963 s 130, 133 och 186).

Samlingarna har alltså under snart sjuttio år funnits i föreningens ägo, och under årens lopp har det funnits många viljor och idéer om hur de ska hanteras. Men de huvudprinciper som nu i stora drag en gång för alla gäller är följande:

– Samlingarna ska försälas och intäkterna tillfalla Sven Svenssons Stiftelse.

– Före en försäljning har Kungl Myntkabinettet rätt att erhålla objekt som saknas i museets samlingar.

– Objekten ska dokumenteras – fotograferas, vägas och en beskrivning ska upprättas av varje enskilt föremål.

– Objekten ska föras in på data för att hanteringen ska kunna effektiviseras.

– I sinom tid ska en katalog över samlingen ges ut. Hur den ska gestalta sig är inte närmare bestämt.

Mot bakgrund av att i ex bara de svenska mynten med besittningarna utgör nära 9 000 exemplar tar arbetet

Sven Svensson. Passfoto 1924. Reprofoto Jan-Eve Olsson.

naturligtvis lång tid, och det är ett tungt arbete som ska verkställas. Till saken hör också att allt arbete till största delen utförs dels av personer från föreningen, som är yrkesverksamma inom andra områden än numismatiken, dels av myntkabinettets personal, som är arbetstyngd och det i hög grad just nu i samband med förberedelser för flytningen av museet till Slottsbacken. Mycket av arbetet görs därför egentligen på "lånad" tid. Lånad från andra viktiga uppgifter.

Rent praktiskt sker arbetet med urval av materialet på så sätt att ansvariga representanter från föreningen och museet tillsammans går igenom vilka objekt som kan vara intressanta för museets räkning. Därefter sker vägning, fotografering och annan nödvändig dokumentation. För de svenska myntens del (perioden efter medeltiden) och besittningsmynten – som jag är ansvarig för som representant från föreningen – kan rapporteras att mycken tid under det senaste året åtgått till att plocka ut de exemplar av Svenssons mynt, som förvarats i museets permanenta utställning, och till att väga och fotografera dessa. Övriga områden är

- medeltidsmynten
- sedlarna
- polletterna
- medaljerna

Hur stora är då Svenssons samlingar? De var ursprungligen mycket omfattande, då de förutom det numismatiska materialet också innehöll bl a frimärken, öletiketter, charta sigillata m m. Numerärt sett består samlingarna mest av svenska mynt – i runda tal 6 000, varav omkring 800 medeltidsmynt. Till detta kommer 3 300 svenska besittningsmynt och ca 20 000 polletter samt sedlar. Den enda del där arbetet är helt avslutat är medaljsamlingen och den del av pollettsamlingen som omfattar papperspolletter. Den som studerat föreningens auktionskataloger har säkert noterat, att en del medaljer tillhörande Sven Svensson sålts under de senaste åren.

En vanlig fråga är varför man då inte kan sälja mynten och de andra objekten allteftersom de blir inventerade och som man från museets sida inte är intresserad av att erhålla. Detta väldiga material är viktigt att hålla samman för att kunna få en så

Arkeologi i Sverige

Sedan 1991 kommer bokserien *Arkeologi i Sverige* ut i ny följd. Anledningen är att den då upphörde att ingå i Riksantikvarieämbetets rapportserie. Den nya serien är till de väsentligaste delarna lik den gamla, men avsikten är att nu ge mer utrymme även för andra grävande institutioner, alltså att gå utanför Undersökningsverksamheten (UV) och därigenom bli ett arkeologiskt forum. Även ämnesområdena har vidgats och givit en bredare bild av det arkeologiska materialet.

Ur numismatisk synvinkel har det inte givit så mycket i de första två delarna, men nedan följer en recension ur del tre. En förhoppning är att få se fler artiklar med numismatisk inriktning i framtiden.

Arkeologi i Sverige Nr 3

Riksantikvarieämbetet, Stockholm 1994. ISSN 0284-5407. ISBN 91-7192-931-2. 533 s., ill. English summaries. Ca-pris 292 kr inb.

Denna nyttiga skriftserie har utkommit med sin tredje volym. Den omfattar som tidigare ett antal artiklar över aktuella grävningar och fynd samt avslutas med en översikt av de arkeologiska undersökningar som utförts, denna gång under 1990.

Numismatikerna bör särskilt uppmärksamma Kenneth Jonssons uppsats *Mannegårde - en skatt mellan vikingatid och medeltid* (s. 115-132).

Det märkliga fyndet från Lye socken på Gotland plöjdes fram i oktober 1991 och tillvaratogs på ett exemplariskt sätt (en videoupptagning från utgrävningen i Visby, dit skatten förts "inbakad", har visats på SNF; jfr också SNT 9/10 · 92, s. 220-223). Skatten består av 2 634 mynt, varav 26 är utländska från vikingatiden (slutmynt 1084) och resten gotländska (LL grupp XX), slagna efter 1140. Efter som skattfynd nedlagda efter vikingatidens slut är så ytterst sällsynta är Mannegårde-fyndet mycket viktigt. Författaren, som inleder med en allmän översikt av tidig svensk mynthistoria och särskilt av 1100-talet, påpekar att alla dessa svårdatade gutniska penningar kommer att kräva en detaljerad bearbetning för att kunna tidfästas bättre. Gruppen har en vid tidslatitud - efter 1140 fram till senast ca 1225.

Ytterligare ett par artiklar innehåller uppgifter om myntfynd.

LLI

*Grannens pengar
för inte oväsen,
men de ger dig
ingen nattro.*

Spanien

Numismatiska B-uppsatser vid Institutionen för Arkeologi i Stockholm

Under 1995 har två B-uppsatser med inriktning på medeltida svensk myntning i ämnet Arkeologi presenterats vid Stockholms universitet med professor Kenneth Jonsson som handledare. Underlaget är hämtat från lösfynd och kyrkfynd publicerade i framför allt *Nordisk Numismatisk Årsskrift* samt i KMK:s topografiska fyndarkiv och samlingar.

Den ena uppsatsen presenterar en kartläggning av lösfynd av Magnus Ladulås Götalands- respektive Svealandsbrakteater med bokstäverna E och M inom såväl slät ring som pärlring. Den har skrivits av Nanouschka Myrberg och heter *Brakteater från Magnus ladulås' tid (1275-1290)* och har undertiteln *En korologisk studie av lösfynden*. Den omfattar sju sidor jämte kartor, tabeller samt fyndlista. Syftet med uppsatsen är att söka få fram präglingsorter för de olika mynttyperna.

Den andra uppsatsen har titeln *En studie av Magnus Erikssons mynt 1340-54* och är skriven av Birgitta Larsson. Den behandlar Magnus Erikssons tvåsidiga mynt med lejon och tre kronor i lösfynd och hopade fynd från framför allt landsortskyrkor.

Spridningskartor över fynd för varje enskild bokstav eller tecken presenteras, och av dessa framgår en viss uppdelning av de olika tecknen inom rikets olika delar. Syftet är att på detta sätt försöka dra slutsatser om präglingsorterna för de enskilda tecknen.

MGL

**SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvideras från kansliet!
Pris: 35 kr + porto**

*Mynt ur Sven Svenssons samling.
Foto Lennart Wallén.*

bra överblick som möjligt när avslut görs med museet och den slutliga inventeringen sker. Det vore då olyckligt att rycka loss vissa delar ur samlingen. Det kan invändas att en del av objekten redan sålts (se t ex försäljningarna åren 1966 och 1970), men det är trots allt viktigt att man får arbetsro med materialet. Ett ytterligare skäl är också att det inte finns personella resurser att, förutom de uppräknade arbetsuppgifterna, välja ut mynt för auktion och författa kataloger. I detta sammanhang måste en gång för alla sägas att någon visning av materialet eller leverans av foton eller motsvarande dessvärre inte är möjlig - hur trevligt det än vore att kunna bistå samlarna och andra intresserade med sådant.

Vi som arbetar med materialet har siktet inställt på att så snabbt som möjligt kunna slutföra den definitiva inventeringen och därmed också göra upp med museet enligt de intentioner som gavs för snart 35 år sedan. Därefter kan en försäljning ta vid. Den som väntar på något gott....

Göran Wahlqvist

Fédération Internationale de la Médaille's (F.I.D.E.M) XXV:e kongress och utställning kommer att äga rum i Neuchâtel, Schweiz 12-15 juni 1996 och förläggas till Musée d'Art et d'Histoire i Neuchâtel. Utställningen kommer att omfatta ca 1200 medaljer. Sverige har erbjudits utrymme för 30 medaljsidor.

Ett antal priser från olika institutioner och organisationer kommer att utdelas till konstnär vars medalj/medaljer är med på utställningen. En illustrerad katalog skall utges.

Kongressen ägnas åt att genom föreläsningar belysa förhållandet mellan material, teknik och stil i medaljkonsten med särskild hänsyn till medaljserier ("Histoire de la Médaille: les histoires métallique"). En rad föredrag, s.k. workshops ägnas konstnärlig medaljteknik och metod för framställning av medaljer samt åt medaljsamlandet ("Collection-passion de la médaille"). Förutom föreläsningar omfattar programmet utflykter, mottagningar, konserter samt en bankett. Det finns även möjlighet att delta i en 4-dagars utflykt efter kongressen.

Avgiften är 300.- CHF och medföljande person 250.- CHF om avgiften betalas före den 29 februari 1996 (därefter 330.- resp 270.- CHF). Studenter och konstnärer under 35 år betalar 200.- CHF före den 29 februari (därefter 220.- CHF).

Deltagare som betalar full avgift erhåller en illustrerad utställningskatalog samt kongressmedaljen, studenter och konstnärer endast katalog, medan medföljande varken får katalog eller medalj.

För information om kongressen, kontakta: Secrétariat FIDEM '96, c/o Musée d'Art et Histoire, Case postale, CH-2001 Neuchâtel.

FN:s 50-årsjubileum

Med anledning av FN:s 50-årsjubileum har Sveriges Riksbank beslutat utge ett 5-kronorsmynt med FN:s jubileumslogotype. Myntet har samma prägningens kvalitet och fysikaliska egenskaper som de reguljära bruksmynten och är lagligt betalningsmedel. Upplagan har begränsats till max 300 000 st.

Jubileumsmyntet är tillverkat av ett pläterat material i tre skikt, det mellersta av nickel och de yttre skikten av en legering av 75% koppar och 25% nickel, vardera ytskiktets vikt utgör 46,5% av myntets vikt. Myntet har en vikt av 9,5 gram och en diameter av 28,5 mm.

Myntet har följande prägel:

På **åtsidan** Carl XVI Gustafs krönte namnchiffer med omskriften upptill SVERIGE omgivet till vänster av ett E som anger myntningsorten, och till höger av

ett B som är begynnelsebokstaven i riksbankschefens efternamn samt nedtill 5 KRONOR.

På **frånsidan** Förenta Nationernas jubileumslogotype bestående av symbolen för Förenta Nationerna samt talet 50 till höger därom. Som omskrift upptill FÖRENTA NATIONERNA och nedtill 1945-1995.

Randen är slät. Utväxlingen i bankerna började **torsdagen den 19 oktober**.

Mynten är förpackade som bruksmynt. Av mynten säljs ett mindre antal i utvald kvalitet direkt från Myntverket till samlare i särskilt framtagna förpackningar, dels en *presentförpackning*, dels en *mjukplastförpackning*, båda i begränsade upplagor. En viss del av försäljningspriset utgörs av royaltysom betalas in till FN:s jubileumsfond. Se i övrigt annonser i dagspressen.

FRÅGESPALTEN

Modern kopia av vikingatida mynt

Känner någon i SNT:s läsekrets igen detta föremål? Det har upphittats och insänts till Kungl Myntkabinettet.

Tillverkningen är helt modern, troligen 1990-tal. Förlaga är på ena sidan ett Hedebymynt och på andra sidan ett bysantinskt mynt.

Om du känner till detta föremål och kanske också var det kommer ifrån skriv eller ring till Inger Hammarberg, Kungl. Myntkabinettet, Box 54 05, 114 84 Stockholm. Tel: 08-783 94 34.

Foto Jan-Eve Olsson, RIK. Skala 1:1.

Föreningsmeddelanden

inför t.e.x föredrag, möten och auktioner sändes till redaktionen senast den 1:a i månaden före utgivningen. Utan kostnad för medlemmar.

Pick: World Paper Money

En recension i SNT 5 · 94 sid 141 beskriver Pick's *World Paper Money* som är helt nödvändig för en sedelsamlare som intresserar sig för annat än svenska sedlar. Trots att omslaget anger sedlar från 1700-till 1900-talen så finns alla äldre sedlar med, men det är mycket få länder som gett ut äldre dylika. Stockholms Banco från 1661-1666 och kinesiska sedlar från 1300-talet finns med.

De flesta sedlar är avbildade men det finns sådana som saknar egen bild även om motivet är unikt för just denna sedel. Den som letar efter sedlar till en motivsamlning måste således läsa igenom den beskrivande texten till alla oillustrerade.

Det är ibland svårt att se vilka sedlar som är varianter på samma valör/motiv, eftersom varje variant har ett eget katalognummer. Det finns inget samlingsnummer för t.ex. Sverige 5 kr sittande Moder Svea utan den består av fyra olika katalognummer utan någon gemensam rubrik. Sedelbilden finns instoppad mellan den 3:e och 4:e av dessa katalognummer. Läser man texten vid varje katalognummer så kan man dock se vilka som hör ihop. När det gäller skillnader mellan Pick och *Svenska Sedlar 1984* tyder det mesta på att Pick har fel men när det gäller de äldre så har jag inte sett dessa i verkligheten och för de nyare sedlarna har jag nog påverkats att samla just de årtal som finns i den svenska katalogen. Jag har dock inte kunnat hitta några säkra fel i denna utmärkta svenska bok som fortfarande finns att köpa.

Det finns i Pick en bild och beskrivning av en 10 rd b:co sedel från 1830 med modernt tryck i stil med färgade banco-sedlar 1836-1857. Bildens utformning är dock helt annorlunda. Denna sedel saknas i *Svenska Sedlar 1984* (S.S.). Enligt Torgny Lindgrens *Provsedlar på avvägar* i Myntkontakt 8-79 sid 164 är detta ingen riktig sedel utan en tidningsbilaga feb 1829 och aug 1829. "Sedelns" baksida har text om att det är ett sedelförslag och inget annat.

5 kr 1906 saknas hos Pick men finns med i S.S.

5 kr 1957 och 1958 finns med hos Pick men saknas i S.S.

5 kr 1965-1981 saknar uppdelning på mörkrött och tegelrött sedelnummer.

10 kr 1898 anges i Pick utan säkerhetsbokstav medan S.S. anger denna med bokstav.

10 kr 1952 saknar uppdelning av baksida på gravyr och offset. Denna viktiga skillnad är dock otydligt beskriven i S.S.

10 kr 1982 finns med i Pick men saknas i S.S.

50 och 100 kr från 1940- och 50-talen saknar uppdelning i Pick mellan sedlar med och utan kontrollbokstav efter sedelnummer. Seriebokstaven före numret har olika stilsort för dessa, med och utan hak.

50 kr 1980 finns med i Pick men saknas i S.S.

50 kr 1990 saknas i Pick.

50 kr variant med svart sedelnummer 1982-1990 är ej beskriven i Pick.

100 kr 1985 saknas i Pick.

1000 kr 1984, 1985 och 1986 saknas i Pick.

Under rubriken 1992-1993 issue har Pick 100 kr, 500 kr och 1000 kr med nytt katalognummer med årtal ca 1993. Är detta en sensationell förhandsinformation om nya varianter av dessa sedlar eller bygger det på ett missförstånd? Den beskrivande texten för dessa tre sedlar avslöjar inget nytt jämfört med det tidigare katalognumret, men den senare beskrivningen är mera utförlig. Kan katalogens redaktör ha missuppfattat detta och trott att det är en ny variant? Pick har reserverat ett katalognummer för en eventuell framtida 50 kr-sedel under samma rubrik.

Kroatien 25 dinarer 1991 (bild på katalogens framsida) har samma gula sedelpapper och vattenmärke som 5 kr Gustav Vasa och är således tryckt i Sverige. Detta samband med 5 kr-sedeln finns inte påpekat i Pick. Vattenmärke med femma och våglinjer i ruttmönster verkar vara något malplacerat på en sedel med valören 25.

Jan Alexandersson

AUKTIONER

SVENSKA

November 21 Stockholm, Svenska Numismatiska Föreningen (endast för medlemmar i föreningar anslutna till NNU)

UTLÄNDSKA

November 1-4 Frankfurt, Peus
6-7 Bussum, L. Schulman
10 Oslo, Oslo Mynthandel
13-15 New York, Bowers & Merena
20-21 München, Lanz
21 London, Spink
21-22 Paris, Vinchon
22-23 Sydney, Noble
23-25 München, Hirsch

December 1-2 Frankfurt, Frankfurter Münzhandlung
9 New York, Kolbe/Spink
9 Helsingfors, Holmasto
9 Bryssel, Elsen
12-14 Mannheim, KPM

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

November 25 Paris, Salon Numismatique à Paris
December 8-10 New York, New York International Numismatic Convention

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmstorg 1, Itr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

Girig. "Min skatt, min skatt man röfvat mig
Och lagt en gråsten i dess ställe!"
Den snåla Stax beklagar sig,
Förknappande sitt uppehälle.
Nej, - var dervid hans grannes svar,
En gråsten samma nytta har,
Fast silfret mer i ögat lyser.
Stor sak hvad källarns grotta hyser
Inom sin jernbeslagna dörr,
Ni ändå lika mycket fryser
Och hungrar, törstar liksom förr. -
"Håll, granne!" han till ordet tager,
"Och känn mitt hårda ödes lag:
Den skymf omöjligt jag fördrager,
Att någon ann har er än jag." -
Ur P G Bergs Anekdot-Lexikon

Nu utkommen!

Myntningen i Sverige 995-1995

Numismatiska Meddelanden XL

Boken innehåller elva fristående populärt skrivna artiklar som täcker hela tidsperioden 995-1995. En tolfte artikel behandlar Skånelands mynthistoria 995-1658.

Förutom artiklarna finns sammanställningar över myntorter, myntmästare, myntgravörer, mynträkning och museisamlingar. Till varje kapitel finns dessutom en utförlig litteraturförteckning.

Rikt illustrerad. 298 sidor.

En utmärkt introduktion till svensk mynthistoria!

Innehåll Numismatiska Meddelanden nr 40:

- 995-1030 *Brita Malmer*. Från Olof till Anund.
- 1030-1100 *Christoph Kilger*. Myntfynd och den vikingatida silverhandeln.
- 1100-1208 *Kenneth Jonsson*. Från utländsk metall till inhemskt mynt.
- 1208-1290 *Kjell Holmberg*. När kungens mynt blev allmogens mynt.
- 1290-1396 *Monica Golabiewski Lannby*. Makt, mark och penningar.
- 1396-1520 *Frédéric Elfver och Anders Frösell*. Unionstiden och internationaliseringen.
- 1520-1604 *Lars O. Lagerqvist*. Äldre vasatid.
- 1604-1724 *Bertel Tingström*. Stormaktstidens penningväsen.
- 1724-1818 *Tuukka Talvio*. Sedlarnas århundrade.
- 1818-1907 *Ian Wiséhn*. Från kaos till ordning. 1800-talets betalningsmedel.
- 1907-1995 *Martin Wettmark*. Den moderna mynthistorien.
- 995-1658 *Ulla W. Silvegren*. Skånelands mynthistoria.

-
- Numismatiska Meddelanden nr 40 finns för omedelbar leverans.
  - Under jubileumsåret 1995 kommer denna bok att försäljas av SNF till ett mycket förmånligt pris.

Medlemspris vid avhämtning: 150 kr. SNFs kansli har adress: Banérgatan 17, nb. 115 22 Stockholm. Öppet onsd-torsd 10.00 till 13.00. Tel 08-667 55 98. Fax 08-667 07 71.

Medlemspris (inkl porto) om boken önskas per post: 175 kr. Beställes genom inbetalning till Föreningens postgiro nr.: 15 00 07 - 3. Märk inbetalningskortet "NM 40 - Medlemspris".

Pris för icke medlemmar: 200 kr vid avhämtning. 225 kr om boken önskas per post.